

Valokuvat voimaantumisen välineenä sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa

Salla Alamäki

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Valokuvat voimaantumisen välineenä sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa

Salla Alamäki
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2022

Salla Alamäki

Valokuvat voimaantumisen välineenä sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa

Vuosi

2022

Sivumäärä 43

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida voimaantumista vahvistava valokuvatyöpaja. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Nokian kaupungin Starttipajalla järjestettävää sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa. Tavoitteena oli luoda voimaantumista vahvistava toimintamalli yhdeksi työkaluksi sosiaalisen kuntoutuksen ryhmänohjaukseen. Tavoitteena oli myös kehittää omaa työtä Starttipajan ohjaajana.

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Nokian kaupungin työikäisten palveluiden kanssa. Nokian kaupungin Starttipajalla toimii sosiaalisen kuntoutuksen ryhmä 17-28-vuotiaille työelämän ja opiskeluiden ulkopuolella oleville nuorille aikuisille. Sosiaalisen kuntoutuksen tarpeen on arveltu lisääntyvän tulevaisuudessa, joten ryhmätoiminnan kehittäminen ja uuden tavoitteita edistävän toimintamallin kehittäminen koettiin tarpeelliseksi.

Kehittämistyönä toteutettiin valokuvatyöpaja sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa. Osallistujat toivat ryhmään valokuvia itsestään ja työpajassa otettiin lisää kuvia osallistujista. Kuvista tehtiin lopuksi kuvakollaasi. Valokuvatyöpaja sisälsi neljä työpajakertaa, ja työpajojen sisällön teoriaperustana on käytetty muun muassa voimaantumisteoriaa ja valokuvaterapeuttisia menetelmiä. Valokuvatyöpajan soveltuvuutta arvioitiin havainnoinnin ja palautekeskusteluiden avulla. Saadun tiedon perusteella luotiin toimintamalli valokuvatyöpajan järjestämiseksi.

Opinnäytetyön tuotoksena on opas valokuvatyöpajan järjestämisestä. Oppaassa kuvataan lyhyesti valokuvatyöpajan taustaa ja valokuvatyöpajan järjestämisessä huomioitavia asioita. Opas sisältää neljän työpajakerran sisällön, kysymyksiä palautekeskusteluihin ja osallistujille jaettavan informointilomakkeen. Opas tulee sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan ohjaajan käyttöön. Lisäksi se on myös muiden organisaation työntekijöiden käytettävissä, ja sitä voidaan hyödyntää laajemminkin sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa.

Asiasanat: sosiaalinen kuntoutus, valokuvatyöpaja, sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminta

Salla Alamäki

Photographs as a tool of empowerment in social rehabilitation group activities

Year

2022

Pages

43

The scope of this thesis was to design, implement, and evaluate a photography workshop that strengthens empowerment. The aim of the thesis was to develop the social rehabilitation group activity organized in Starttipaja in the city of Nokia. The goal was to create an action model that strengthens empowerment as one tool for group guidance in social rehabilitation. The goal was also to develop my own work as a Starttipaja instructor.

The thesis was carried out in cooperation with the working-age services of the city of Nokia. A social rehabilitation group for young adults between the ages of 17 and 28 who are outside of working life nor in any school operates at the Starttipaja in the city of Nokia. It has been estimated that the need for social rehabilitation will increase in the future, so the development of group activities and a new operating model that promotes goals was felt to be necessary.

As a development work, a photo workshop was implemented in social rehabilitation group activities. The participants brought photos of themselves to the group and more photos of the participants were taken during the workshop. Finally, a picture collage was made from the pictures. The photography workshop included four workshop sessions, and the theoretical basis of the workshops has been, for example, empowerment theory and photo-therapeutic methods. The applicability of the photography workshop was assessed through observation and feedback discussions. Based on the information received, an operating model was created for organizing the photo workshop.

The output of the thesis is a guide on organizing a photography workshop. The guide briefly describes the background of the photography workshop and the matters to consider when organizing the photography workshop. The guide contains the content of the four workshops, questions for feedback discussions, and an information form to be distributed to the participants. The guide will be used by the supervisor of social rehabilitation and rehabilitative work activities. In addition, it can also be used by other employees of the organization, and it can be used more widely in social rehabilitation group activities.

Keywords: social rehabilitation, photo workshop, social rehabilitation group activity

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Työelämäkumppani	8
3	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	8
4	Teoriaperusta	9
4.1	Sosiaalinen kuntoutus	9
4.2	Voimaantuminen sosiaalisessa kuntoutuksessa	10
4.3	Valokuvaterapeuttinen työote	11
4.4	Valokuvat voimaantumisen välineenä.....	11
5	Opinnäytetyön prosessi.....	12
5.1	Kehittämistyön toteutus	12
5.2	Opinnäytetyön suunnitelma	15
5.3	Työpajan suunnitelma	16
5.4	Valokuvatyöpajan toteutus	17
5.4.1	Ensimmäinen työpaja	17
5.4.2	Toinen työpaja.....	18
5.4.3	Kolmas työpaja	19
5.4.4	Neljäs työpaja.....	19
5.4.5	Palautekeskustelut	20
6	Arviointi.....	23
6.1	Prosessin arviointi	24
6.2	Tuotoksena syntyneen oppaan arviointi	25
6.3	Eettisyys ja luotettavuus.....	26
7	Pohdinta	28
	Lähteet	30
	Kuviot.....	32
	Liitteet	33

1 Johdanto

Nuoruusikään kuuluu usein monia suuria elämänmuutoksia. Lämsän (2009) mukaan nuoruutta pidetään syrjäytymiselle alttiina ajanjaksona (Tarkastusvaliokunta 2022, 14). Yksi keskeinen keino nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä on työpajatoiminta (THL 2022). Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminta on yksi syrjäytymistä ehkäisevän työpajatoiminnan muoto, ja se toimii usein askeleena kohti koulutusta ja työelämää.

Nieminen (2018, 22) kuvaa sosiaalisen kuntoutuksen kentän olevan jatkuvassa muutoksessa, ja muutokseen vaikuttavan esimerkiksi muutokset yhteiskunnassa, taloudessa, kulttuurissa ja elämäntavoissa (Nieminen 2018, 22). Suuri käsillä oleva muutos on hyvinvointialueelle siirtyminen, ja sen vaikutukset muun muassa sosiaali- ja terveystalouden organisoimiseen. On aika pohtia uusia toimintamalleja, joiden avulla voidaan toteuttaa tavoitteiden mukaista sosiaalista kuntoutusta.

Opinnäytetyön ideointivaiheessa päädyttiin nopeasti siihen, että opinnäytetyössä kehitettävä toimintamalli sisältäisi valokuvaterapeuttisia menetelmiä. Oma kiinnostus valokuvaterapeuttisten menetelmien käyttöön heräsi jo opintojeni alussa. Opinnäytetyön kautta minulle aukesi mahdollisuus kehittää toimintamalli, jonka avulla voisin tuoda valokuvia hyödyntäviä menetelmiä omaan työhöni Starttipajan ohjaajana.

Valokuvaterapiassa asiakkaan itsehavainnointi vahvistuu, ja oman elämän näkeminen uudessa valossa ja muutoksen toteuttaminen mahdollistuvat. Valokuvien avulla voidaan tuoda ilmi jotain sellaista, mihin sanat eivät riitä. (Halkola 2009, 13). Starttipajalla ei ole aikaisemmin käytetty valokuvatyöpajassa hyödynnettyjä menetelmiä. Valokuvaterapeuttisilla menetelmillä voitaisiin edistää sellaisia tavoitteita, jotka ovat vahvasti osana myös sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnan tavoitteita.

Tämän opinnäytetyön muoto on kehittämistyö ja sen toimeksiantajana on Nokian kaupunki. Nokian kaupungin perusturvapalveluiden työikäisten palveluissa järjestetään sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa. Ryhmätoiminnassa hyödynnetään muun muassa erilaisia luovia ja toiminnallisia menetelmiä. Opinnäytetyön tarkoitus on kehittää sosiaalisen kuntoutuksen toimintaan sopiva ja sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteita edistävä työpaja. Opinnäytetyön toiminnallinen osuus toteutetaan Starttipajalla toimivassa 17-28-vuotiaille suunnatussa sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa.

Opinnäytetyön tarkoituksena on suunnitella, toteuttaa ja arvioida voimaantumista vahvistava valokuvatyöpaja. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Nokian kaupungin Starttipajalla järjestettävää sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa. Tavoitteena on luoda voimaantumista

vahvistava toimintamalli yhdeksi työkaluksi sosiaalisen kuntoutuksen ryhmänohjaukseen. Tavoitteena on myös kehittää omaa työtä Starttipajan ohjaajana.

2 Työelämäkumppani

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimii Nokian kaupunki. Nokian kaupungin perusturvapalveluiden palvelutuotannossa painotetaan toimintamalleja, jotka ennaltaehkäisevät, tukevat osallisuutta, edistävät terveyttä ja hyvinvointia sekä arjessa pärjäämistä. (Nokian kaupunki 2022a). Opinnäytetyön kehittämistyö toteutetaan sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa Starttipajalla. Starttipaja toimii perusturvapalveluihin kuuluvan työikäisten sosiaalipalveluiden alla, ja siellä tarjotaan 17-28-vuotiaille Nokialaisille sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan pajamuotoista ryhmätoimintaa. Toiminnan tavoitteena on vahvistaa arjen ja elämänhallintaa, sekä tukea oman jatkopolun löytämisessä. (Nokian kaupunki 2022b.)

Sosiaalisen hyvinvoinnin, toimintakyvyn sekä arjessa pärjäämisen tukemisen lisäksi sosiaalityön tärkeimpiä tavoitteita ovat suunnitelmallinen, kuntouttava ja aktivoiva sosiaalityö erityisesti nuorten työttömien aikuisten sekä pitkäaikaissairaiden kanssa (Nokian kaupunki 2022c). Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnan tavoitteissa näkyvät edellä mainitut sosiaalityön tavoitteet. Opinnäytetyön avulla luodaan uusi toimintamalli sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa käytettäväksi. Kehittämisen tavoitteena on luoda toimintamalli, jolla edistetään Nokian kaupungin asettamia sekä yleisiä sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteita. Yleisiä tavoitteita sosiaaliselle kuntoutukselle ovat sosiaalisen toimintakyvyn vahvistaminen, syrjäytymisen ehkäiseminen ja osallisuuden edistäminen (THL 2020a).

3 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tarkoituksena on suunnitella, toteuttaa ja arvioida voimaantumista vahvistava valokuvatyöpaja. Opinnäytetyön tavoitteena on kehittää Nokian kaupungin Starttipajalla järjestettävää sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa. Tavoitteena on luoda voimaantumista vahvistava toimintamalli yhdeksi työkaluksi sosiaalisen kuntoutuksen ryhmänohjaukseen. Tavoitteena on myös kehittää omaa työtä Starttipajan ohjaajana.

4 Teoriaperusta

4.1 Sosiaalinen kuntoutus

Sosiaalinen kuntoutus on asiakkaan toimintakyvyn ja kuntoutustarpeen selvittämiseen perustuva palvelu. Sosiaalisen kuntoutuksen sisältö määritellään asiakaskohtaisesti, mutta sen tavoitteena on aina vahvistaa arkipäivän toiminnoista, vuorovaikutussuhteista ja oman toimintaympäristön rooleista selviämistä. Sosiaalisesta kuntoutuksesta tehdään aina hallintopäätös. Sosiaalisessa kuntoutuksessa tärkeässä osassa on monialainen yhteistyö muiden toimijoiden kanssa, ja asiakkaan kokonaistilanteen kartoittaminen on välttämätöntä sosiaalista kuntoutusta suunniteltaessa. Sosiaalisen kuntoutuksen muotoja ovat esimerkiksi yksilöllinen tuki, vertaistuki, työtoiminta ja ryhmämuotoinen toiminta. (STM 2020.)

Sosiaalinen kuntoutus on sosiaalihuoltolain mukainen palvelu. Lain mukaan sosiaalinen kuntoutus on tehostettua tukea, jonka avulla vahvistetaan sosiaalista toimintakykyä, ehkäistään syrjäytymistä ja vahvistetaan osallisuutta. Nuorten sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on myös tukea työhön, opiskeluun tai työllisyyttä tukeviin palveluihin sijoittumista. Sosiaalisessa kuntoutuksessa selvitetään sosiaalista toimintakykyä ja kuntoutustarvetta, annetaan kuntoutusneuvontaa- ja ohjausta, tuetaan arkipäivän toiminnoissa suoriutumista, elämänhallintaa ja sosiaalisia vuorovaikutussuhteita ja tarjotaan ryhmätoimintaa. Tarvittaessa sosiaalisessa kuntoutuksessa toteutetaan myös kuntoutuspalveluiden yhteensovittamista ja muita kuntoutusta edistäviä toimenpiteitä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 17§.)

Sosiaalisen kuntoutuksen asiakas on usein työkäinen työelämän ulkopuolella oleva henkilö, jolla on vahva tuen ja ohjauksen tarve ja mahdollisesti haasteita vuorovaikutussuhteissa ja elämänhallinnassa. Usein asiakkaalla on moninaisia haasteita sekä tuen tarpeita ja sen vuoksi haastava asema sosiaali- ja terveystalveissa. Asiakas on voinut myös jäädä sosiaali- ja terveystalveiden ulkopuolelle ja olla tavoittamattomissa. Asiakkaana voi olla henkilö, jolla on erilaisista syistä haasteita hakea ja saada sosiaali- ja terveystalveita, joita hän tarvitsisi. (THL 2018a.) Joskus ryhmään tullaan esimerkiksi lyhytaikaisten jaksamisen haasteiden vuoksi, mutta usein taustalla on moninaisia pitkäaikaisia haasteita. Tärkeä tavoite on oman toimijuuden ja pystyvyyden vahvistaminen sekä oman suunnan ja vahvuuksien löytäminen.

Sosiaalista kuntoutusta järjestetään eri tavoin asiakkaan tilanteesta riippuen. Tässä opinnäytetyössä keskitytään sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaan. Sosiaalisten suhteiden vahvistaminen, osallisuuden edistäminen ja vertaistuki ovat ryhmämuotoisen toiminnan keskiössä. Ryhmätoiminnassa käytetyt toiminnalliset menetelmät ja yhdessä tekeminen edesauttavat osallistujien aktivoitumista ja sosiaalisen vuorovaikutuksen taitojen vahvistamista. Ryhmätoiminnassa osallistujien tarpeet ja toiveet huomioidaan, joten he pääsevät myös itse vaikuttamaan ryhmän sisältöön ja toimintaan. (THL 2020b.)

Sosiaalisen kuntoutuksen tukitoimien on tarkoitus vahvistaa asiakkaan itsenäistä ja omaehtoista toimintaa. Voimavaralähtöisellä työotteella pyritään välttämään asiakkaan puutteisiin ja tarpeisiin keskittyminen ja sen sijaan pääosassa ovat asiakkaan vahvuudet ja ratkaisujen mahdollisuudet. Pitkään jatkunut tuen vastaanottaminen ja asiakkaan ongelmiin keskittyminen voivat heikentää luottamusta siihen, että asiakas itse voisi olla tilanteiden ratkaisijana. Sosiaalisessa kuntoutuksessa suunnataankin katse tavoitteiden saavuttamiseen, pystyvyyden vahvistamiseen, muutoksen mahdollistumiseen sekä kasvun ja kehityksen edistämiseen toivoa vahvistavan asiakaslähtöisen, dialogisen ja kohtaavan vuorovaikutuksen kautta. (THL 2018b.)

4.2 Voimaantuminen sosiaalisessa kuntoutuksessa

Voimaantumisteorian perustana voidaan pitää Juha Siitosen tutkimusta aiheesta. Voimaantumisen sanotaan olevan prosessi, joka lähtee ihmisestä itsesään. Siihen yhdistyvät ihmisen oma halu, omien päämäärien asettaminen, luottamus mahdollisuuksiin ja näkemys omasta itsestä. Tärkeää on ymmärtää, että toista ihmistä ei voi voimauttaa. Toisen ihmisen voimaantumista voi kuitenkin tukea ja mahdollistaa sen luomalla toimintaympäristön ja olosuhteet, joissa voimaantuminen on mahdollista. (Siitonen 1999, 117-118.)

Teorian mukaan voimaantumisen ja hyvinvoinnin kokeminen ovat yhteydessä toisiinsa. Voimaantumiseen voivat vaikuttaa toimintaympäristön sosiaaliset rakenteet ja olosuhteet, kuten tasa-arvo, yhteistoiminta, yhteiset tavoitteet sekä avoin ja arvostava ilmapiiri (Siitonen 1999, 189.)

Sosiaalinen toimintakyky on yksi sosiaalisen kuntoutuksen päätavoitteista. Sosiaalinen toimintakyky tarkoittaa yksilön kykyä toimia yhteisöissä ja yksilöiden välisissä suhteissa. Sosiaaliseen toimintakykyyn sisältyvät sosiaaliset taidot ja kyky toimia ja olla vuorovaikutuksessa, ja sen kerrotaan olevan yksilöllisen, yhteisöllisen ja yhteiskunnallisen voimaantumisen ydinkäsite. (Räsänen 2014, 232.)

Voimavaralähtöisyyden kerrotaan olevan työotteena sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteita edistävä. Voimaantuminen ja voimavarakeskeisyys liittyvät toisiinsa hyvin vahvasti. Empowerment-käsite on lähteestä riippuen suomennettu muun muassa valtaistumisena, voimavaraistamisena, voimaantumisenä ja toimintavoiman lisäämisenä. Voimavara- ja ratkaisukeskeisyyden taustalla on voimaantumisen käsite. Voimaantumisella pyritään lisäämään voimavaroja eri elämäalueilla toimimiseksi. Tämä vahvistaa myös sosiaalista toimintakykyä, parantaa elämäntähtäilyä ja luo kokemuksen omien vaikutusmahdollisuuksien lisääntymisestä. (Keskitalo & Vuokila-Oikonen 2018, 84.)

4.3 Valokuvaterapeuttinen työote

Terapeuttisessa työssä valokuvia voidaan käyttää monipuolisesti. Valokuvien käyttö voi olla valokuvien katsomista tai valokuvien ottamista. Valokuvaterapiassa on karkeasti eroteltuna kolme erilaista menetelmää: omaelämäkerrallisten kuvien katselu, symbolisten ja assosiativisten kuvien katselu ja uusien valokuvien ottaminen joko kuvaajana tai kuvattavana. Perusteluiksi valokuvaterapian menetelmien soveltamiselle on kerrottu emootioiden ja tunteiden herättäminen, puheen aikaansaaminen ja sanallisen ilmaisun löytäminen, roolityöskentely, taidon oppiminen, sosiaalistuminen, luovan kokemisen ja ilmaisun mahdollistaminen, diagnoosin tekeminen, sanaton ilmaisu terapiasuhteessa, muutoksen dokumentointi, kokemuksen pitkittäminen ja syventäminen sekä itsehavainnointi. (Halkola 2009, 18-19.)

Valokuvatyöskentelyyn ryhmässä toteutettuna kuuluu omat erityispiirteensä. Ryhmän sisällä pääosa työskentelystä tapahtuu yksilötasolla, ja jokaisen ryhmän jäsenen työskentelyyn voi liittyä hyvin erilaisia tunteita ja mietteitä. Toisaalta, kun ryhmätyöskentelyyn sisältyy myös valokuvien ottamista, mahdollistaa se toisilta oppimisen ja syvällisen kohtaamisen ryhmän jäsenten kesken. (Hentinen 2009, 39.)

Hentinen (2009, 40) listaa viisi näkökulmaa, jotka tulisi ottaa huomioon, kun kehitetään valokuvaterapeuttista menetelmää. Ensimmäinen on valokuvan suhde aikaan. Kuvan avulla voidaan luoda yhteys kuvaottoajankohdan ja kuvan katsomisen ajankohdan välille, ja näin kuva voi herättää muistoja, tunteita ja kehollisia aistimuksia. Toisena näkökulmana on valokuvan totuus, joka tarkoittaa sitä, että valokuva näyttää tilanteen sellaisena kuin se on, mutta toisaalta se välittää vain rajatun, esimerkiksi kuvaajan näkemyksen tilanteesta. Sanattoman vuorovaikutuksen näkökulman kerrotaan voivan olla sekä rikkaus että haaste. Kuva viestii ilman sanoja, ja kuva voi viestiä sellaista, mille ei löydy sanoja. Sanallisen viestinnän tullessa mukaan tulee samalla myös tulkinnat. Kehollisuuden näkökulma tuo esiin sen, että valokuvat voivat herättää myös kehollisia ja fyysisiä tuntemuksia, joiden sanoittaminen voi olla lähes mahdotonta. Viides näkökulma on valokuvauksen inter- ja intrapersoonallinen luonne, eli se, toteutuuko taidemuoto parhaimmillaan yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa vai yksilön sisäisenä prosessina. (Hentinen 2009, 40-45.)

4.4 Valokuvat voimaantumisen välineenä

Voimaantuminen on ihmisen omien voimavarojen löytämistä ja tunnistamista, ja niiden kanavoimista tarkoituksenmukaiseen käyttöön (Koljonen 2008, 9). Kehittämistyön tavoitteena on luoda valokuvatyöpaja, joka tuo esiin osallistujien vahvuuksia ja toimii siten voimauttavana työkaluna ryhmätoiminnassa.

Taidemenetelmien käyttäminen voimaantumisen välineenä edellyttää, että toimintaympäristön ilmapiiri on turvallinen, luottavainen ja arvostava, ja osallistuminen on vapaaehtoista.

Voimaantumisen edellytyksenä on se, että osallistuja tuo esiin itsensä uudella tavalla ja kokee tullessa näkyväksi. Taidemenetelmien kautta ihminen tuo oman kokemuksen muiden nähtävälle ja muiden koettavaksi. (Susiluoto 2008, 7.)

Miina Savolaisen voimauttavan valokuvan menetelmä on yhtenä taustateorianäkökulmana tässä opinnäytetyössä. Savolainen korostaa valta-asetelmien purkamista edellytyksenä valokuvan terapeutiselle ja pedagogiselle käytölle. Muita edellytyksiä ovat tasavertaisuus ja itsemäärittelyoikeus. Pelkästään valokuvan käyttäminen ei toimi voimaantumisenä. Valokuva toimii välineenä, mutta voimaautuminen mahdollistuu vain silloin, kun tilanne ja toimintaympäristö täyttävät voimaantumisen ehdot. (Savolainen 2009, 211.)

Voimauttavan valokuvan menetelmästä voidaan erottaa neljä erilaista näkökulmaa, joita yleensä hyödynnetään osittain yhtäaikaisesti. Albumikuvatyöskentelyssä hyödynnetään valokuvamateriaalia koko elämän varrelta. Valokuvaustilanteen vuorovaikutuksen näkökulma huomioi erityisen vuorovaikutuksen piirteet ja edellytykset. Omakuvissa pääasiassa on oman itsen tulkinta ja itsensä hyväksyvä katsominen. Arjen teemojen kuvaamisessa perehdytään voimavaroja vähentäviin ja vahvistaviin aiheisiin. (Savolainen 2009, 217-222.)

Eheyttäminen, tunnetason herättäminen ja hyvän näkyväksi tekeminen ovat keskeisenä teemana voimauttavassa asiakastyössä. Työntekijän on tärkeää tunnistaa asiakkaan tilanne ja lähtökohdat. Työntekijän on myös tunnistettava oma roolinsa, joka poikkeaa normaalista työntekijän roolista auttamistyössä. Työntekijä ikään kuin riisuu asiantuntijan roolin, ja on prosessin aikana kanssakulkijana, rohkaisijana ja innostajana, arvostavasti ja hyväksyvästi. Työntekijän tulee sovittaa omaa toimintaansa tilanteen mukaan, ja antaa tilaa ja peilauspintaa asiakkaan tunteille ja kokemuksille. (Savolainen 2009, 223.)

5 Opinnäytetyön prosessi

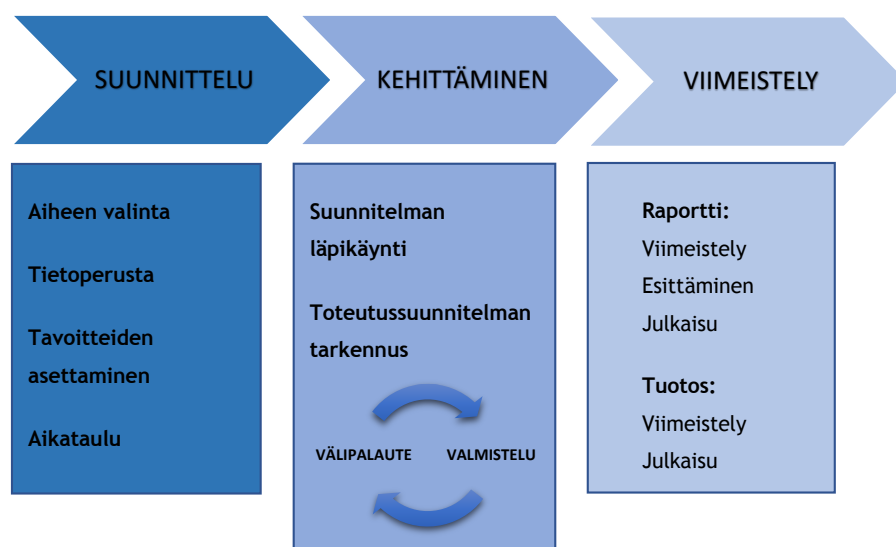
5.1 Kehittämistyön toteutus

Tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä toteutettiin kehittämistyö toimeksiantajan palvelussa. Toiminnallinen ja tutkimuksellinen opinnäytetyö eroavat toisistaan muun muassa siinä, mikä on opinnäytetyön lopputulos, mitä keskeisiä toimijoita opinnäytetyöprosessissa on ja minkälaisia konkreettisia työskentelytapoja opinnäytetyön tekemiseen liittyy. Toiminnallisen opinnäytetyön uuden tiedon sijaan opinnäytetyöprosessissa syntyy jokin tuotos, kun taas tutkimuksellisen opinnäytetyön lopputuloksena on uusi tieto kyseisestä aiheesta. Toiminnallisessa opinnäytetyössä kehittämisen edellytyksenä on eri vaiheissa mukana olevat toimijat opiskelijan lisäksi. Tutkimuksellisessa opinnäytetyössä opiskelija on keskeisin toimija. Toiminnallisen opinnäytetyön prosessissa vastavuoroinen vuorovaikutus muiden toimijoiden kanssa on tärkeä

osassa projektin etenemisessä, kun tutkimuksellisessa opinnäytetyössä korostuu enemmänkin yhdensuuntainen vuorovaikutus. (Salonen 2013, 5-6.)

Opinnäytetyön menetelmiä pohtiessa harkittiin sekä lineaarista että konstruktivistista mallia. Linearisessa mallissa kehittämistyö etenee hyvin suoraviivaisesti tavoitteen määrittelystä suunnitteluun, toteutukseen ja päättämiseen ja arviointiin. Konstruktivistinen malli on yhdistelmä lineaarista ja spiraalimallia. Konstruktivistisen ja lineaarisen mallin suurimmaksi eroksi kerrotaan spiraalimallista juontuvat eri vaiheissa tapahtuva arviointi sekä inhimillisten tekijöiden huomioiminen. Konstruktivistisessa mallissa tunnistetaan aloitusvaihe, suunnittelu- vaihe, esivaihe, työstövaihe, tarkistusvaihe, viimeistelyvaihe sekä valmis tuotos. (Salonen 2013, 15-19.)

Opinnäytetyö muodostui kehittämistyöksi tavoitteen sanelemana. Vuorovaikutteisen kehittämisen myötä saatiin aikaan tuotos ja toimintamalli, jonka avulla voidaan edistää sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaan asetettuja tavoitteita. Opinnäytetyö toteutettiin konstruktivistisen mallin mukaan. Lineaarinen malli olisi myös voinut soveltua tähän opinnäytetyöhön, mutta konstruktivistiseen malliin päädyttiin, sillä eri vaiheissa tapahtuva arviointi ja erilaisten muuttujien ilmeneminen haluttiin ottaa huomioon. Mallin mukaan prosessia arvioitiin ja suunnitelmaa muokattiin tarpeen mukaan. Kuten jo suunnitteluvaiheessa arveltiin, tässä opinnäytetyössä konstruktivistinen malli näyttäytyi melko yksinkertaisena.

Kuvio 1: Opinnäytetyön prosessikaavio

Konstruktivistisen mallin suunnitteluvaiheessa kirkastettiin muun muassa opinnäytetyön tavoitteita, toimintaympäristöä, vaiheita, käytettäviä menetelmiä sekä mukana olevia toimijoita ja heidän vastuitaan. Näiden pohjalta koostettiin opinnäytetyösuunnitelma. Opinnäytetyön suunnitelmasta tehtiin niin tarkka, kuin tässä vaiheessa oli mahdollista. Tarkan suunnitelman tekeminen on tärkeää, vaikka suunnitelmaan tulisi mahdollisia muutoksia myöhemmin (Salonen 2013, 17).

Suunnitteluvaiheen jälkeen siirryttiin esivaiheen kautta työstövaiheeseen, eli käytännön toteutukseen. Esivaihe sisälsi lähinnä suunnitelman läpikäyntiä ja työskentelyvaiheen organisoimista. Esivaiheessa toteutussuunnitelmaa käytiin läpi, ja siitä keskusteltiin muiden työntekijöiden kanssa. Keskusteluiden pohjalta toteutussuunnitelmaa tarkennettiin. Palautekeskusteluiden tukena olevia kysymyksiä ja osallistujille annettavaa ohjeistusta tarkennettiin.

Toteutusvaihe oli tiivis ja vaativa työskentelyvaihe, jossa toimijoiden roolit, menetelmien, materiaalien ja aineistojen käyttö ja tuotetun materiaalin dokumentointi konkretisoituivat. Toteutusvaiheen aikana konkretisoitui opinnäytetyön tekijältä vaadittujen ammatillisiksi kva-lifikaatioiksi kutsuttujen ominaisuuksien merkitys. Näitä ominaisuuksia ovat muun muassa suunnitelmallisuus, vastuullisuus, vuorovaikutteisuus ja sitkeys (Salonen 2013, 17-18).

Keskeisenä menetelmänä opinnäytetyössä oli havainnointi. Havainnoinnin avulla saadaan tietoa ihmisten käyttäytymisestä luonnollisessa toimintaympäristössä (Moilanen, Ojasalo & Rita-lahti 2015, 114). Havainnointia käytettiin jokaisella työpajakerralla sekä palautekeskusteluiden aikana. Havainnoinnin tarkoituksena oli kerätä tietoa työpajan osallistujien toiminnasta ja vuorovaikutuksesta työpajan ja palautekeskusteluiden aikana. Havainnointi toimikin tärkeänä työkaluna, kun arvioitiin valokuvatyöpajan soveltuvuutta sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaan. Myös ryhmän ilmapiiristä ja osallistujien toiminnasta saatiin havainnoinnin avulla tärkeää tietoa.

Työpajaohjaajan roolissa käytettiin osallistuvaa havainnointia, ja havainnointitekniikkana toimi strukturoimaton havainnointi. Osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija osallistuu toimintaan, ja pyrkii vaikuttamaan tilanteeseen mahdollisimman vähän. Strukturoimattomassa havainnoinnissa ilmiöön perehdytään etukäteen ja tehdään oletuksia mahdollisista tapahtumista, mutta havainnointi on joustavaa, ja tavoitteena on kerätä tietoa mahdollisimman laajasti tilanteesta ja toiminnasta. (Moilanen ym. 2015, 116.)

Havainnoinnin haasteeksi on kerrottu havainnoijan mahdollinen vaikutus tilanteeseen. (Moilanen ym. 2015, 116). Tässä opinnäytetyössä vaikutus oli minimaalinen, sillä ryhmän jäsenet ja ohjaaja ovat tuttuja toisilleen entuudestaan. Tilanne poikkeaa normaalista ryhmäkerrasta siten, että osallistujat tietävät kyseessä olevan opinnäytetyöhön liittyvä kehittämistehtävä, ja

käytettävät menetelmät kerrotaan heille ennen työpajaan osallistumista. Tämän ei kuitenkaan arvioitu vaikuttaneen osallistujien toimintaan niin, että sillä olisi merkitystä opinnäytetyön tulosten kannalta.

Kehittämistyössä kerättyjen tietojen, aineistojen ja omien ajatusten kirjaaminen esimerkiksi päiväkirjamuotoisesti on tärkeää, jotta tietoihin voidaan palata myöhemmässä vaiheessa, ja yksityiskohdat ovat löydettävissä jälkeen päin (Moilanen ym. 2015, 29). Tämän opinnäytetyöprosessin aikana pidettiin päiväkirjaa, johon kirjoitettiin ylös prosessin aikana heränneitä ajatuksia, pohdintoja, päätelmiä ja perusteltiin tehtyjä ratkaisuja. Päiväkirjan avulla on mahdollista palata aikaisempiin pohdintoihin ja siihen, miksi tiettyyn ratkaisuun on päädytty. Myös havainnointia koottiin päiväkirjaan. Merkintöjä tehtiin havainnoinnin aikana, heti sen jälkeen ja myöhemmin osana omaa reflektointia. Näin saatiin tallennettua havaintoja ja ajatuksia mahdollisimman todenmukaisesti ja vältettiin esimerkiksi asioiden unohtuminen.

5.2 Opinnäytetyön suunnitelma

Suunnitteluvaiheessa opinnäytetyön tavoitteet, tarkoitus ja koko prosessin kulku suunniteltiin huolellisesti. Opinnäytetyöllä on työelämäkumppani, jonka tarpeista aihetta lähestyttiin. Suunnitteluvaiheessa perehdyttiin opinnäytetyön viitekehykseen, aiheena olevaan ilmiöön.

Opinnäytetyön aihe muovautuu, kun ilmiö ja sen viitekehys on selvitetty ja kehittämistarve on tunnistettu. Aiheeseen perehdytään vahvasti luotettavan ja ajankohtaisen lähdemateriaalin avulla. Kehittämistarpeen tunnistamisen myötä asetetaan opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus, ja pohditaan, mihin asiaan kehittämistyöllä halutaan vaikuttaa. Seuraavaksi valitaan tarkoituksenmukaiset kehittämis- ja tiedonhankintamenetelmät, selvitetään opinnäytetyöprosessiin liittyvät toimijat sekä toimintaympäristö. (Airaksinen, Kostamo & Vilka 2022, 15-16.)

Suunnitteluvaiheessa valokuvatyöpajan sisältöä suunniteltiin vahvasti tietoperustaan nojaten. Toiminnan päämäärät ja käytännön toteutus suunniteltiin mahdollisimman tarkasti. Toiminnan suunnittelussa otettiin huomioon opinnäytetyön tekijän asema myös työntekijänä osallistujiin nähden. Työntekijäsuhde osallistujiin auttoi työpajan suunnittelussa, sillä osallistujien tilanteet tunnettiin hyvin etukäteen. Tällöin toiminnan suunnittelu juuri tälle ryhmälle sopivaksi helpottui. Kun osallistujat tuntevat toisensa ja ohjaajan etukäteen, voi se auttaa voimaantumisen kannalta oikeanlaisen ilmapiirin luomisessa. Toisaalta opinnäytetyön tekijän kahdenlainen rooli osallistujiin nähden voi vaikuttaa opinnäytetyön tekemiseen. Näitä vaikutuksia pohdittiin toimintaa suunniteltaessa. Valokuvatyöpajan toteutuksen aikana ei huomattu mitään vaikutuksia sillä, että ryhmän ohjaaja on ryhmässä myös opinnäytetyön toteuttajan roolissa. Toiminnasta voi päätellä, että ryhmän toiminta olisi ollut samanlaista, jos valokuvatyöpaja olisi järjestetty ryhmässä osana tavallista toimintaa ilman sen liittymistä opinnäytetyöhön.

5.3 Työpajan suunnitelma

Ennen ensimmäistä työpajakertaa valokuvatyöpajan osallistujille jaetaan informointilomake, jossa kerrotaan opinnäytetyön tarkoituksesta, sisällöstä ja muista asioista. Osallistujia ohjeistetaan etukäteen tuomaan ensimmäiselle pajakerralle mukaan valokuvia. Jokaisen työpajakerran alussa ja lopussa käydään keskustelua kokemuksista ja ajatuksista, ja annetaan mahdollisuus palautteelle. Viimeisellä kerralla käydään sekä yhteinen palautekeskustelu osallistujien kanssa.

Valokuvatyöpajan alkaessa on tärkeää miettiä, miten voimaantumisen mahdollistava toimintaympäristö varmistetaan, ja mitä uhkia sen täyttymiselle voisi olla. Samoin on pohdittava, miten varmistetaan luottavainen, turvallinen ja arvostava ilmapiiri valokuvatyöpajassa. Ohjaajan tehtävänä on käydä läpi ohjaajan roolia valokuvatyöpajassa. Näitä asioita myös havainnoidaan jokaisella ryhmäkerralla, ja ohjaaja reflektoi edellytysten täyttymistä jokaisen ryhmäkerran jälkeen. Tärkeää on myös reflektoida omaa toimintaa valokuvatyöpajan ohjaajana. Ryhmän jäsenten kanssa käydään ensimmäisellä kerralla läpi valokuvatyöskentelyyn liittyviä näkökulmia, periaatteita ja edellytyksiä, ja tarvittaessa niistä keskustellaan valokuvatyöpajan aikana. Valokuvatyöpajaan sisältyy omaelämäkerrallisten kuvien katselua ja uusien valokuvien ottamista sekä kuvaajana että kuvattavana. Valokuvatyöpajassa käytetään keskeisinä näkökulmina albumikuvatyöskentelyä, valokuvaustilanteen vuorovaikutusta ja omakuvia. Ensimmäisellä kerralla korostuu albumikuvatyöskentely, toisella kerralla omakuvat ja valokuvaustilanteen vuorovaikutus. Kolmannella kerralla nämä näkökulmat yhdistyvät, ja ne näkyvät myös neljännellä työpajakerralla.

TYÖPAJASUUNNITELMA

1. valokuvatyöpaja

Osallistajat tuovat mukanaan ohjeistuksen mukaan vähintään yhden kuvan lapsuusajoiltaan. Kuvia voi olla useampiakin. Kuvat esitellään ryhmässä, ja osallistajat saavat kertoa niistä muille sen verran kuin haluavat. Pohditaan, miksi juuri kyseinen kuva/kuvat on valittu, ja mitä kuva merkitsee osallistujalle. Herätellään ajatuksia siitä, minkälainen tie on tultu kuvan hetkestä nykyhetkeen. Pohdintakysymyksenä seuraavaa kertaa varten: Millainen olet nyt? Miten olet tullut tähän hetkeen? Mihin olet menossa? Ohjeistetaan seuraavan kerran kuvausta varten.

2. valokuvatyöpaja

Toisella kerralla keskitytään nykyhetkeen, ja osallistajat ottavat kuvia toisistaan pareittain. Osallistujia on ohjeistettu pohtimaan, millaisena haluaa tulla nähdyksi, ja mitä itselle tärkeää haluaa ikuistaa kuviin. Kuviin saa ottaa mukaan rekvisiittaa, ja tästä on ohjeistettu edellisellä kerralla.

3. valokuvatyöpaja

Kuvat teetetään kolmatta työpajakertaa varten. Tällä kerralla kootaan kuvista oma tuotos, joka voi olla esimerkiksi kollaasi, pieni kuva-albumi, tai aikajana kuvina.

4. valokuvatyöpaja

Osallistujat esittelevät tuotoksensa muille. Käydään yhteinen palautekeskustelu valokuvatyöpajasta. Lopuksi käydään henkilökohtaiset palautekeskustelut jokaisen osallistujan kanssa.

5.4 Valokuvatyöpajan toteutus

Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmän koko opinnäytetyön toteutushetkellä on kuusi henkilöä. Ryhmän jäsenet ovat työelämän ulkopuolella olevia nuoria aikuisia. Ryhmään tullaan hyvin erilaisilla taustoilla, mutta usein yhdistävänä tekijänä on se, että arkeen toivotaan toimintakykyä vahvistavaa toimintaa. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmä tuo asiakkaan arkeen toimintaa ja paikan, johon lähteä kotoa. Ryhmässä tärkeää on mukava toiminta, vertaistuki ja sosiaaliset kontaktit muiden ryhmäläisten kanssa. Ryhmässä käydään läpi erilaisia teemoja arjenhallintaan liittyen, pohditaan tehtävien avulla omia taitoja ja ominaisuuksia, ulkoillaan, tehdään ruokaa ja pelataan. Ryhmässä käytetään paljon myös luovia menetelmiä. Valokuvatyöpajaa suunniteltaessa on ajateltu luovia menetelmiä hyödyntävän työpajan olevan hyvä lisä nyt käytössä oleviin menetelmiin. Samalla se on uudenlainen toimintamalli ja ryhmäläisille uusi tapa pohdita omaa itseä, omia vahvuuksia ja voimavaroja erilaisella lähestymistavalla.

Toteutussuunnitelmaa muokattiin hieman jo heti alussa. Useimmat ryhmäläiset eivät päässeet paikalle ryhmäkerralle ennen valokuvatyöpajan alkua, jolloin oli tarkoituksena jakaa ryhmäläisille informointilomakkeet, tietosuojalomakkeet sekä suostumuslomakkeet. Näiden jakaminen siirtyi siis ensimmäiselle valokuvatyöpajakerralle. Ryhmäläisille oli kuitenkin jo kerrottu tulevasta työpajasta, joten jonkinlainen tieto tulevasta heillä jo oli. Suunnitelman mukaan valokuvat olisi tuotu ensimmäiselle työpajakerralle, mutta koska informointi ja suostumuslomakkeiden allekirjoittaminen siirtyi, ei ryhmän jäseniä ohjeistettu myöskään valokuvien tuomiseen etukäteen.

5.4.1 Ensimmäinen työpaja

Ensimmäisellä kerralla paikalla on kolme ryhmäläistä. Ryhmäkerran aluksi jaettiin informointilomakkeet, tietosuojalomakkeet ja suostumuslomakkeet. Paikallaolijoille kerrottiin valokuvatyöpajasta. Jaetut lomakkeet käytiin yhteisesti läpi. Kaikki kolme osallistujaa päätti osallistua valokuvatyöpajaan, ja he kirjoittivat suostumuslomakkeet. Alkuperäiset lomakkeet kerätettiin, ja niistä otettiin kopiot. Osallistujille annettiin kopiot suostumuslomakkeista ja ne liitettiin yhteen informointilomakkeen sekä tietosuojalomakkeen kanssa. Sen jälkeen käytiin läpi työpajan aikataulua ja sisältöä.

Koska kuvien tuomisesta ei ollut ohjeistettu etukäteen, käytiin asiaa läpi yhdessä. Osallistujat katsoivat jo työpajan aikana, löytyykö heidän puhelimitaan tehtävään sopivia kuvia. Kuvia valikoitiin hieman jo valmiiksi, ja joitakin kuvia katsottiin yhdessä.

Ryhmäkerralla pohdittiin seuraavaa kertaa varten, minkälaisia kuvia osallistujat haluaisivat ottaa. Osallistujille jaettiin vielä lyhyt kirjallinen kuvaus siitä, minkälaisia kuvia tähän tehtävään tarvitaan, ja sitä käytiin läpi myös suullisesti. Ohjeissa kerrottiin muun muassa mahdollisuuksista ottaa kuviin mukaan rekvisiittaa tai vaikkapa jokin esine, minkä avulla voisi kertoa jotakin itsestään. Ryhmäläisille kerrottiin, että jos kasvokuvien ottaminen ryhmässä tuntuu haastavalta, ei niitä ole pakko ottaa. Kuvissa voisi olla henkilö, joka katsoo eri suuntaan tai jonka kasvoja ei näy ollenkaan. Osallistujilla olisi myös mahdollisuus ottaa kuvia, jossa he eivät itse esiinny, mutta joka kertoo jotain heistä itsestään. Osallistujille kuitenkin korostettiin, että tehtävässä on pääasiassa oman itsensä pohtiminen, ja näin kuvista ainakin osan pitäisi olla itsestä, ja muut kuvat voisivat olla tukemassa näitä omia kuvia. Monelle osallistujalle kuvattavana oleminen voi olla uusi ja jännittävä asia, joten toteutustavassa ei ole haluttu tehdä liian tarkkoja vaatimuksia kuville ja kuvaamiselle.

Kuvauspaikkaa mietittiin tällä kerralla jo hieman valmiiksi, mutta lopullista päätöstä ei vielä tehty. Lopuksi osallistujia muistutettiin vielä kuvien tuomisesta, ja seuraavan päivän työpajakerralla olevasta kuvausretkestä.

5.4.2 Toinen työpaja

Toisella työpajakerralla paikalla on neljä osallistujaa. Neljännelle paikallaolijalle annettiin aluksi informointilomake, tietosuojalomake ja hänen kanssaan keskusteltiin valokuvatyöpajan toteutuksesta. Tämä henkilö päätti osallistua valokuvatyöpajaan, joten hän täytti suostumuslomakkeen. Sen jälkeen käytiin vielä uudestaan läpi kaikkien osallistujien kanssa valokuvien ottamista ja niihin liittyvää ohjeistusta. Osa osallistujista ei ollut muistanut ohjeistusta kuviin liittyen, joten se käytiin uudestaan yhdessä läpi. Kukaan osallistujista ei ollut tuonut paikalle mitään rekvisiittaa, eikä halunnut ottaa mitään mukaan kuviin.

Seuraavaksi pohdittiin kuvauspaikkaa. Osallistujille oli annettu mahdollisuus lähteä hieman kauemmaksikin kuvaamaan, mutta lopulta kuvauspaikaksi valikoitui ryhmätilojen lähellä oleva metsäpolku. Sää oli upea, syksyinen ja aurinkoinen, joten kuvien ottamiselle oli hyvät olosuhteet. Kuvausretki muodostui myös eräänlaiseksi löytöretkeksi, sillä hieman yllättäen läheinen metsäpolku ei vienytkään pelkästään metsään, vaan alueelta löytyi vanhat junaraiteet ja vanhoja, jo kauan sitten käytöstä poistettuja junatunneleita ja myös vanha silta. Kuvauspaikan valinta onnistuikin odotettua paremmin. Alueella oli monenlaisia hienoja kuvauspaikkoja, joten kuvaamiselle syntyi erittäin hyvät edellytykset.

Osallistujista osalla oli hyvin selkeä mielikuva siitä, minkälaisen kuvan he itsestään haluavat. Kuvaaminen onnistui hyvin, ja sopivat kuvat ja kuvauspaikat löytyivät helposti. Yksi osallistujista kieltäytyi kuvan ottamisesta tällä kerralla kokonaan. Osan kanssa kuvan ottaminen vaati enemmän tukea ja rohkaisua. Valokuvausretki oli kuitenkin onnistunut. Kuvia otettiin lopulta paljon myös luonnosta ja asioista, joita retken aikana löytyi.

5.4.3 Kolmas työpaja

Kolmannella työpajakerralla paikalla oli viisi ryhmän jäsentä. Osa valokuvatyöpajan osallistujista oli poissa. Tällä ryhmäkerralla viidestä kaksi oli osallistunut valokuvatyöpajaan, ja kolme oli paikalla valokuvatyöpajakerroilla ensimmäistä kertaa. Kolmesta uudesta osallistujasta kahdelle annettiin vaihtoehtoisia tehtäviä, eivätkä he osallistuneet valokuvatyöpajaan ollenkaan. Kolmas halusi osallistua valokuvatyöpajaan, vaikka valokuvausretki oli jo toteutettu edellisellä kerralla. Hänelle annettiin mahdollisuus osallistua valokuvatyöpajaan niin, että hän toteuttaa kuvakollaasin omista vanhoista valokuvistaan. Uuden osallistujan kanssa käytiin läpi informointilomake, tietosuojalomake, ja lopuksi hän allekirjoitti suostumuslomakkeen.

Kolmannen työpajakerran alussa tulostimme osallistujien kuvat. Osallistujista kukaan ei tuonut paikalle fyysisiä kuvia, vaan ne olivat joko puhelimen muistilta, jonkun muun lähettämiä, tai fyysisistä valokuvista otettuja kuvia. Jokaisella osallistujalla oli useampi kuva. Vähimmillään kuvia oli neljä ja enimmillään kymmenen kuvaa. Uusia yhdessä otettuja kuvia tulostettiin noin 1-2 jokaiselle. Kuvien tulostamisen jälkeen aloitettiin lopullisten tuotosten tekeminen.

Tunnelma ryhmässä oli mukava. Valokuvatyöpajan suunnitelmassa on ajateltu niin, että jokainen voi halutessaan keskittyä tekemään omaa tuotostaan rauhassa. Ryhmän jäsenet ovat olleet ryhmässä jo jonkin aikaa, ja ovat siten toisilleen tuttuja. Valokuvatyöpajan aikana käytiin keskustelua valokuvatyöpajasta, mutta myös monista muista asioista. Keskustelua ei ollut tarvetta rajata vain valokuvatyöpajaan. Enemmänkin keskustelu vahvisti hyvää ilmapiiriä ja yhdessä tekemistä. Valokuvia katseltiin hieman yhdessä, ja osallistujat kertoivat joistakin kuvistaan muille. Kaikkia kuvia ei vielä kuitenkaan käyty läpi yhteisesti, eivätkä kaikki halunneet esitellä kaikkia valitsemiaan kuvia tai kertoa niistä yleisesti ryhmässä.

5.4.4 Neljäs työpaja

Työpajassa oli paikalla kuusi ryhmän jäsentä. Näistä viisi oli työpajan osallistujia. Yksi osallistujista ei halunnut tehdä tehtävää loppuun, joten hänelle annettiin muita tehtäviä. Neljä osallistujaa viimeisteli tuotoksena tällä kerralla. Kaikkien osallistujien tuotoksena oli kooste valokuvista. Yksi osallistujista koosti valokuvat aikajanan muodossa, ja osalla oli tuotoksessa tekstejä valokuvien tukena.

Osallistujien tuotokset katsottiin läpi yhdessä, ja he saivat kertoa niistä sen verran kuin halusivat. Osa kertoi kuvistaan hyvin niukasti, ja osa taas hyvin paljon. Tuotokset olivat onnistuneita ja osallistujien näköisiä teoksia.

Ryhmätoiminnassa tulee aina varautua siihen, että poissaoloja tulee, eikä kaikki ryhmän jäsenet pysty aina sitoutumaan ryhmäkertoihin täysin. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmässä se on asia, joka tulee hyväksyä, ja ottaa huomioon toiminnassa. Sen vuoksi valokuvatyöpajaan annettiin mahdollisuus osallistua myös silloin, kun osa työpajakerroista oli jo jäänyt väliin.

5.4.5 Palautekeskustelut

Palautekeskusteluita varten tehtiin suunnitteluvaiheessa alla oleva lista kysymyksistä, joilla voidaan kerätä osallistujien kokemuksia valokuvatyöpajasta. Kysymyksiä on listattu jokaiselle työpajakerralle, mutta tärkeimpänä on viimeiselle kerralle suunniteltu palautekeskustelu.

Aloitusk keskustelun ja palautekeskustelun runko:

Alkukeskustelu ensimmäisellä kerralla:

- Miltä tuntuu aloittaa tämä työskentely?
- Mitä odotuksia teillä on tältä ryhmäkerralta tai koko prosessilta?
- Mitä kysymyksiä heräsi?

Jokaisen ryhmäkerran alussa:

- Millä mielellä tulitte ryhmään tänään?
- Miltä tuntuu jatkaa työskentelyä?
- Mitä muuta mitä haluaisitte tuoda esille?

Palautekeskustelu jokaisen ryhmäkerran jälkeen:

- Mikä on päällimmäinen tunne päivän ryhmäkerrasta?
- Mikä oli erityisen mukavaa tänään?
- Mikä tuntui vaikealta/haastavalta?
- Mitä yllättävää koit tällä työpajakerralla?

Palautekeskustelu valokuvatyöpajan viimeisen kerran jälkeen:

- Minkälaisia ajatuksia sinulla on nyt, kun työpaja on päättynyt?
- Miten luottamuksellisuus mielestäsi toteutui ryhmässä?

- Miten tasavertaisuus ja itsemäärättyoikeus toteutuivat ryhmässä?
- Miten arvostava vuorovaikutus mielestäsi toteutui ryhmässä?
- Mitä juuri sinä olet saanut tästä työpajasta?
- Miten voimavarojesi lisääntyneen valokuvatyöpajan aikana?
- Miten koet löytäneesi uusia tai piilossa olleita vahvuuksia itsestäsi?
- Mikä merkitys valokuvatyöpajalla on sinulle ollut?
- Minkälaisena koit ryhmän toiminnan valokuvatyöpajan aikana?
- Mitä olisi voitu tehdä toisin?
- Millaisia haasteita prosessin aikana?
- Minkälaisena koit ohjauksen valokuvatyöpajassa? Mitä siinä voisi kehittää?

Palautteenannossa päädyttiin siihen, että palautekeskusteluita ei käydä kahden kesken osallistujien kanssa, vaan yhteisen palautekeskustelut ovat ryhmän yhteisiä keskusteluja. Palautteet kirjattiin ylös samalla, kun keskustelua käytiin osallistujien kanssa. Palautteita ei ole kirjattu yksilöidysti, vaan kaikki palautteet on kerätty yhteen koosteeksi.

Kuvio 2: Palautekeskusteluiden tulokset

Ensimmäisellä kerralla kysyttiin osallistujien ajatuksia valokuvatyöpajan aloittamisesta sekä ensimmäisestä työpajakerrasta. Palautteet olivat melko suppeita. Kommenteissa tuli ilmi innostuneisuutta tehtävää kohtaan. Myös kysymyksiä toteutuksesta heräsi. Keskusteluissa tuli ilmi myös hieman epävarmuutta tehtävää ja erityisesti valokuvien ottamista kohtaan. Osallistujia rohkaistiin kysymään ja keskustelemaan aiheesta. Epävarmuus kuvauskertaan liittyen oli odotettua, ja siitä käytiin keskustelua. Osallistujille korostettiin sitä, että kuvien ottamiseen ei ole tiettyjä kriteereitä, vaan jokainen saa itse päättää, minkälaisia kuvia otetaan. Koko työpajaan liittyen korostettiin, että valokuvia tai tuotoksia ei arvioida eikä arvostella.

Toisella työpajakerralla toteutettu kuvausretki koettiin mukavana ja onnistuneena. Oman osansa retkeen toi alue, jonne kuvausretkellä päädyttiin. Ryhmän henki oli hyvä, ja suurin osa osallistujista oli hyvällä mielellä ja positiivinen työpajan tehtäviä kohtaan. Kuvausretkellä alun epävarmuus kuvien ottamiseen liittyen oli poistunut lähes kokonaan. Osallistujat osallistuivat hyvin, ja ohjaajalta vaadittiin vain hieman rohkaisua kuvien ottamiseen liittyen. Osallistujat olivat tyytyväisiä kuviin, joita työpajakerralla otettiin.

Kolmas työpajakerta koettiin mukavana, ja ilmapiiri koettiin hyväksi. Osallistujat kokivat, että tekeminen oli mukavaa, ja aika kului tuotosten parissa todella nopeasti.

Viimeisen kerran palautekeskustelujen perusteella ryhmän ilmapiiri koko valokuvatyöpajan aikana koettiin hyväksi. Luottamuksellisuus, tasavertaisuus, arvostava vuorovaikutus ja itsemäärättyoikeus oli osallistujien mukaan toteutunut. Keskusteluissa tuotiin esiin sitä, että ryhmän ilmapiiri voi vaihdella päivästä riippuen, sillä esimerkiksi ryhmän jäsenten mieliala voi vaikuttaa ryhmän ilmapiiriin. Kysyttäessä tällaista ilmapiirin vaihtelua ei ollut havaittu valokuvatyöpajan aikana.

Osallistujilta ei yleisesti noussut kokemuksia siitä, että valokuvatyöpajassa olisi ollut mitään haastavaa tai vaikeaa. He kokivat työskentelyn olleen sujuvaa ja mukavaa, eikä suurempia haasteita tullut vastaan. Yksi osallistuja ei tehnyt lopullista tuotosta. Hän koki, ettei hänellä ollut sellaisia kuvia, mitä hän olisi voinut käyttää tässä tehtävässä, eikä siten halunnut tulostaa kuvia tai tehdä kuvakollaasia.

Osallistujat eivät kokeneet mitään erityisen yllättävää valokuvatyöpajan aikana. Erityisen mukavaksi koettiin kuvausretki sekä mukava tekeminen yhdessä ryhmän kanssa. Kysyttäessä, mitä osallistuja on tästä työpajasta saanut, vastauksina oli mukava kokemus, kuvakollaasi esille laitettavaksi, erilainen kokemus tutusta ryhmästä. Osa ei osannut sanoa, mikä oli heille tärkein anti valokuvatyöpajassa.

Osallistujilta kysyttiin myös, ovatko he löytäneet uusia voimavaroja tai vahvuuksia itsestään. Osa vastasi löytäneensä vahvuuksia, tai saaneensa vahvistusta siihen, millaisia vahvuuksia heillä on. Osa ei kokenut, että olisi erityisemmin löytänyt vahvuuksia tai voimavaroja. Kuvien

ajateltiin tuoneen näkyville hyviä asioita elämästä. Osa osallistujista koki tärkeänä sen, että sai näyttää kuvat muille, ja sillä tavalla näyttää itsestään sellaisia puolia, mitä muut eivät heistä ole aikaisemmin nähneet. Kaksi osallistujaa halusi myös kertoa ohjaajalle tarkemmin ja laajemmin omista kuvistaan. Yksi osallistuja oli kiitollinen siitä, että ohjaaja halusi kuulla kuvien taustoista, ja koki tärkeänä, että sai kertoa niistä niin paljon, ja että omista kuvista oli kiinnostuneita.

Ryhmän ohjaus koettiin pääasiassa hyvänä. Palautteen mukaan kahdella osallistujalla oli kuitenkin jäänyt hieman epäselväksi se, mikä kuvien tarkoitus on tai mistä kuvia tulisi ottaa. Valokuvatyöpajan sisältöä käytiin läpi ensimmäisellä kerralla, ja osallistujat saivat ohjeistuksen kirjallisena ja suullisena siitä, että kuvien tulisi kuvata pääasiassa heitä itseään. Myös valokuvatyöpajan sisältö ja tarkoitus käytiin yhdessä läpi.

Jatkokehittelyn kannalta palaute on tärkeä, ja se huomioitiin lopullista valokuvatyöpajan ohjeistusta tehdessä. Työpajan idean ja tarkoituksen esittämisessä olisi voinut olla entistä selkeämpi ja visuaalisempi kuvaus valokuvatyöpajasta. Valokuvatyöpajan oppaaseen on lisätty sivu, joka toimii informointilomakkeena valokuvatyöpajaan osallistujille. Opasta käyttävät voivat tulostaa informointilomakkeen, ja lisätä siihen oman valokuvatyöpajan aikataulut.

6 Arviointi

Opinnäytetyön arviointi kohdistuu sekä prosessiin että tuotokseen. Arvioinnissa tärkeässä osassa ovat opinnäytetyön idea kokonaisuudessaan, tavoitteiden saavuttaminen tai se, miksi tavoitteisiin ei päästy, sekä tuotoksen toimivuus kohderyhmän näkökulmasta arvioituna. Opinnäytetyön arviointiin kuuluvat palautteen ja kommenttien pyytäminen opinnäytetyön kohderyhmältä ja siihen liittyviltä toimijoilta. Palautetta voi pyytää esimerkiksi opinnäytetyön toiminnallisen osuuden onnistumisesta, tuotoksen käytettävyydestä, visuaalisuudesta ja luettavuudesta sekä opinnäytetyön aiheen merkitsevyydestä. Saatuja palautteita voi käyttää oman arvioinnin tukena. Toteutustavan arvioinnissa pohditaan tavoitteen saavuttamiseksi käytettyjä keinoja, mahdollisesti tehtyä selvitystä, toiminnallisen osuuden käytännön järjestelyjen onnistumista, lähdekirjallisuutta, ja käytettyjä materiaaleja. Myös opinnäytetyöraportin kieliäsu arvioidaan muun muassa kriittisyyden, pohdinnan, johdonmukaisuuden, vakuuttavuuden, luettavuuden ja ymmärrettävyyden kannalta. Arviointiin kuuluu myös oman ammatillisen kasvun ja kehittämiskohteiden arvioiminen. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 154-161.)

Tämän opinnäytetyön arvioinnissa on huomioitu yleiset opinnäytetyön arvioinnissa huomioitavat asiat. Opinnäytetyön arvioinnin tueksi on pyydetty palautetta toimeksiantajalta ja muilta opinnäytetyöprosessiin liittyviltä toimijoilta. Tärkeänä osana arviointia olivat sosiaalisen koulutuksen ryhmän jäsenet, joille valokuvatyöpaja järjestettiin. Heiltä on kerätty palautetta

ryhmäkertojen jälkeen, ja vielä lopuksi laajemmin viimeisen työpajakerran jälkeen. Palaute päätettiin kerätä sanallisesti keskustellen. Tähän ratkaisuun päädyttiin kohderyhmän perusteella. Palautekeskustelut käytiin yhdessä ryhmän kanssa.

6.1 Prosessin arviointi

Opinnäytetyöprosessi alkoi toukokuussa 2022. Suunnitelman kirjoittaminen alkoi kesäkuussa, ja suunnitelma esitettiin opinnäytetyöseminaarissa syyskuun alussa. Sen jälkeen alkoi toteutusvaihe. Toteutusvaiheen työskentely on ollut tiivistä. Kokonaisuudessaan opinnäytetyöprosessi kestää noin viisi kuukautta.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida voimaantumista vahvistava työpaja osana sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa. Opinnäytetyön tavoitteena oli kehittää Nokian kaupungin Starttipajalla järjestettävää sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa suunnittelemalla ja toteuttamalla valokuvatyöpaja, ja arvioimalla sen soveltuvuutta ryhmätoimintaan. Tavoitteena oli luoda voimaantumista vahvistava toimintamalli yhdeksi työkaluksi sosiaalisen kuntoutuksen ryhmänohjaukseen. Tavoitteena oli myös kehittää omaa työtä Starttipajan ohjaajana.

Mielestäni opinnäytetyön tavoitteet saavutettiin hyvin. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa toteutettiin valokuvatyöpaja, sen toteutusta arvioitiin havainnoinnin, osallistujien ja muiden toimijoiden palautteiden sekä oman arvioinnin perusteella. Valokuvatyöpajan todettiin soveltuvan hyvin ryhmätoimintaan, ja valokuvatyöpajan ja palautteiden perusteella valokuvatyöpajan suunnitelma työstettiin oppaaksi, jonka avulla valokuvatyöpaja voidaan järjestää. Tarkoituksena on, että opas tulee säännölliseen käyttöön Starttipajan ohjaajan työssä, ja sitä tullaan hyödyntämään sosiaalisen kuntoutuksen ja kuntouttavan työtoiminnan ryhmässä. Tavoite oman työn kehittämistä on myös saavutettu, sillä opinnäytetyön avulla on onnistuttu luomaan suoraan käyttöön sopiva työväline. Samalla opinnäytetyö hyödyttää Nokian kaupungin toimintoja myös Starttipajan lisäksi. Opas jaetaan myös muiden työikäisten palveluiden työntekijöiden saataville.

Opinnäytetyö on toteutettu omalla työpaikalla, joten toimeksiantaja on samalla myös työnantaja. Opinnäytetyöprosessin ajan on käyty keskustelua työpaikalla muiden toimijoiden kanssa, ja heiltä on pyydetty kommentteja ja palautetta opinnäytetyöstä. Opinnäytetyöprosessissa on työskennelty myös hyvin itsenäisesti, ja ohjausta on haettu silloin, kun se on koettu tarpeelliseksi. Opinnäytetyön suunnitelma oli onnistunut. Se oli tarpeeksi tarkka, vaikkakin muutoksia tuli myöhemmässä vaiheessa. Työmäärä on ollut sopiva, ja koko prosessi on kulkenut hyvin eteenpäin.

Opinnäytetyön idea syntyi työelämän tarpeista, ja siihen yhdistyi oma kiinnostus valokuvate-rapeutukseen työotteeseen. Opinnäytetyöprosessi on edennyt johdonmukaisesti suunnittelu-vaiheesta toteutukseen ja lopulta viimeistelyvaiheeseen. Opinnäytetyösuunnitelma tehtiin mahdollisimman tarkasti, ja tarkka suunnitelma auttoi kehittämistyön toteutuksessa. Opin-näytetyö toteutui tiiviissä yhteistyössä työelämän kanssa.

Opinnäytetyöprosessi on ollut vaativa, mutta myös todella opettavainen. Alusta asti eteen-päin vievänä voimana on ollut oma innostuneisuus valokuvatyöskentelyn hyödyntämisestä omassa työssä ryhmänohjaajana. Opinnäytetyön aikataulu on ollut melko tiukka, mutta toi-saalta se näyttäytyy ajanjaksona, jolloin olen päässyt hyödyntämään opinnäytetyöprosessissa opittuja asioita suoraan omassa työssäni.

6.2 Tuotoksena syntyneen oppaan arviointi

Opinnäytetyön lopullinen tuotos eli opas valokuvatyöpajan järjestämiseksi on luotu opinnäyte-työn suunnitelman, sosiaalisen kuntoutuksen ryhmässä järjestetyn valokuvatyöpajan, siitä saatujen palautteiden sekä muiden organisaation työntekijöiden palautteiden perusteella. Va-lokuvatyöpajan sisältö pysyi lähes samana, kuin se esitettiin opinnäytetyön suunnitelmassa. Joitakin tarkennuksia ja muutoksia siihen tehtiin palautteen ja kommenttien perusteella.

Valokuvatyöpajan osallistujien palautteen myötä oppaaseen lisättiin informointilomake, jotta opasta käytävä voisi hyödyntää lomaketta aloittaessaan uuden valokuvatyöpajan. Oppaaseen lisättiin myös palautekeskustelun pohjana toimineet keskustelukysymykset. Oppaasta jätettiin tarkoituksella pois muun muassa ryhmän aloituksen ja lopetuksen tarkemmat ohjeistukset. Ohje on luotu käytettäväksi jo olemassa oleviin ryhmiin. Valokuvatyöpaja ja opas on kehitetty käytettäväksi ryhmänohjaajille, ja oletuksena on ollut, että työpajakertojen sisällön ku-vaukseksi riittää työpajakerralla tehtävät asiat, eikä tarkempaa toimintasuunnitelmaa tarvita.

Organisaation työntekijöiden kommenttien perusteella tehtiin pieniä muutoksia oppaan teks-teihin. Mukana tuotavien valokuvien ohjeistusta tarkennettiin, ja palautekeskusteluihin lisät-tiin viimeiselle kerralle jokaisen osallistujan kanssa henkilökohtaisesti käytävät palautekes-kustelut. Sisällöllisesti oppaassa kerrottiin olevan sopivasti tietoa valokuvatyöpajan taustoista ja järjestämisestä. Opas koettiin selkeänä, ja sellaisena, että sen avulla olisi helppo aloittaa valokuvatyöpajan suunnittelu. Oppaan ulkonäkö oli kommentoijien mielestä visuaalisesti on-nistunut.

Opas on kehitetty käytettäväksi sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa ja samalla on toi-vottu sen soveltuvan myös esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan pienryhmään. Opinnäyte-työssä on onnistuttu kehittämään valokuvatyöpajamenetelmä, joka on käyttökelpoinen erilai-sissa ryhmissä. Valokuvatyöpajaa tullaan toteuttamaan Starttipajan ryhmätoiminnassa sään-nöllisesti. Opas jaetaan myös työikäisten palveluiden henkilökunnan saataville.

Opinnäytetyön tuotoksessa ohjeistus on sovellettavissa erilaisille ryhmille ja myös yksilötyökentelyyn, ja silloin tuotoksen käyttäjän tehtävänä on arvioida toimintamallin sopivuus ja mahdolliset sovellutukset kohderyhmä huomioiden. Tämän vuoksi valokuvatyöpajan ohjeistuksessa on kuvattu työpajan lähtökohtien ja soveltuvuuden arviointia.

6.3 Eettisyys ja luotettavuus

Hyvän tieteellisen käytännön lähtökohtia noudattamalla varmistetaan, että opinnäytetyön tutkimus on eettisesti hyväksyttävä ja luotettava. Eettisesti hyväksyttävässä tutkimuksessa noudatetaan rehellisyyttä, huolellisuutta, tarkkuutta, avoimuutta ja vastuullisuutta tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmät noudattavat tieteellisen tutkimuksen kriteereitä, ja suunnittelu, toteutus ja raportointi ja tiedon tallennus tapahtuvat vaatimusten mukaisesti. Muiden tutkijoiden työ tuodaan näkyväksi asianmukaisilla lähdeviittauksilla. Tutkimukselle hankitaan vaadittavat luvat, ja tarvittaessa tehdään eettinen ennakoarviointi. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.)

Ihmiseen kohdistuvien tutkimusten eettisten periaatteiden lähtökohtana on ihmisarvon ja oikeuksien kunnioittaminen. Tutkittavan henkilön oikeuksiin kuuluu vapaaehtoinen osallistuminen, osallistumisesta kieltäytyminen, osallistumisen keskeyttäminen tai peruuttaminen missä tahansa tutkimuksen vaiheessa. Tutkittavalla on myös oikeus saada ymmärrettävää ja totuudenmukaista tietoa tutkimuksen sisällöstä, toteutustavasta ja tavoitteista sekä henkilötietojen käsittelystä. Lisäksi tutkittavan on tiedettävä, milloin hän on tutkittavana. Erityisen tärkeää tämä on silloin, kun tutkijalla ja tutkittavalla on tutkimuksen lisäksi jokin muukin yhteys. Tutkittavan ryhmän tuntemus auttaa eettisten periaatteiden toteutumisessa. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 8-9.)

Tässä opinnäytetyössä huomioitiin yleisten eettisten periaatteiden lisäksi sosiaalialan eettiset periaatteet. Ihmiseen kohdistuvien tutkimusten eettisiin periaatteisiin peilaten opinnäytetyössä on tärkeää huomioida opinnäytetyön tekijän rooli tutkittavien henkilöiden ryhmänohjaajana, sillä opinnäytetyön tekijä ohjaa työssään sosiaalisen kuntoutuksen ryhmää. Tutkimusta tehdessä huomioitiin se, että tutkittavat tietävät tarkasti, milloin he ovat tutkittavina, milloin tutkimus alkaa ja milloin se päättyy. Opinnäytetyön tekijän rooli tutkittaviin nähden osaltaan myös paransi tutkimuksen eettisten periaatteiden toteutumista, sillä moninaisen kohderyhmän tuntemus antaa vahvan pohjan tutkimuksen suunnittelulle ja eettisten piirteiden huomioimiselle.

Opinnäytetyötä varten haettiin tutkimuslupa Nokian kaupungilta. Arvion mukaan eettistä ennakoarviointia ei tähän opinnäytetyöhön liittyen tehty. Kehittämistyön arviointia varten on pyydetty palautetta toimeksiantajalta. Valokuvatyöpajan osallistujille on annettu asianmukainen tieto opinnäytetyöstä ennen valokuvatyöpajaan osallistumista, ja heiltä on pyydetty

kirjallinen suostumus osallistumisesta. Opinnäytetyössä on käytetty luotettavia lähteitä, ja lähdeviittaukset on tehty asianmukaisesti.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuskriteerien käsitteet vaihtelevat hieman lähteestä riippuen. Kylmän & Juvakan (2007) mukaan kriteereinä voidaan pitää uskottavuutta, vahvistettavuutta, reflektiivisyyttä ja siirrettävyyttä. Tutkimuksen uskottavuutta voidaan arvioida selvittämällä, vastaavatko tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden käsitykset tutkimuksen kohteesta tutkimustuloksia. Uskottavuutta lisää myös tutkimuksen kohteena olevan ilmiön tai kohteen tunteminen ja ymmärtäminen. Tutkimuksen vahvistettavuus toteutuu, kun koko tutkimusprosessi on kirjattu niin, että prosessin seuraaminen kirjausten perusteella on mahdollista. Kirjaukset auttavat myös itse tutkijaa palaamaan aikaisempiin vaiheisiin, ja muun muassa siihen, miksi tietty ratkaisu tietyssä vaiheessa on tehty. Reflektiivisyys tarkoittaa sitä, että tutkimuksen tekijä arvioi omia lähtökohtiaan ja vaikutustaan tutkimusprosessiin, ja tuo nämä asiat ilmi tutkimusraportissa. Siirrettävyydellä arvioidaan mahdollisuutta siirtää tutkimuksen tuloksia vastaaviin tilanteisiin. Tutkija kuvailee tutkittavaa ilmiötä mahdollisimman tarkasti, jolloin siirrettävyyden arvioiminen mahdollistuu. (Juvakka & Kylmä 2007, 128.)

Opinnäytetyön luotettavuuden kriteerit huomioitiin opinnäytetyön jokaisessa vaiheessa. Uskottavuutta arvioitiin keskustelemalla valokuvatyöpajaan osallistuneiden kanssa opinnäytetyön tuloksista. Uskottavuutta vahvistaa kohderyhmän ja siihen liittyvien ilmiöiden tunteminen ohjaajan työn kautta. Opinnäytetyön toteutuksen aluksi on huomioitu opinnäytetyön tekijän asema myös ryhmän ohjaajana. Tästä asemasta koetaan olleen vain hyötyä opinnäytetyötä tehdessä. Ohjaajan ja osallistujien tunteminen on auttanut osallistujien erityispiirteiden ja esimerkiksi ryhmän vuorovaikutussuhteiden huomioimisessa valokuvatyöpajaa toteutettaessa. Valokuvatyöpajassa voimaantumisen mahdollistavan ilmapiirin ja koko prosessin toteutumisessa osallistujien ja opinnäytetyön tekijän tunteminen on ollut pelkästään hyvä asia.

Opinnäytetyöprosessin aikana aineistoa kertyi suostumuslomakkeista, päiväkirjamerkinnöistä sekä palautekeskusteluista. Palautekeskusteluissa ilmi tulleet asiat kerättiin yhteen tiedostoon niin, että niitä ei ole eritelty vastaajien perusteella Palautekeskustelujen perusteella ei ole mahdollista tunnistaa henkilöitä edes välillisesti. Henkilötietoja kerättiin vain suostumuslomakkeen muodossa. Syntynyttä aineistoa säilytetään opinnäytetyön tekijän henkilökohtaisella tietokoneella sekä henkilökohtaisella työtietokoneella. Suostumuslomakkeita säilytetään lukitussa kaapissa työhuoneessa. Opinnäytetyön tekemisen aikana syntynyt aineisto tuhoetaan opinnäytetyöprosessin päätyttyä.

7 Pohdinta

Sosiaalisen kuntoutuksen asema on vahvistunut siitä lähtien, kun se vuonna 2015 kirjattiin sosiaalihuoltolakiin. Sosiaalinen kuntoutus toimii usein tärkeänä askeleena niille, jotka ovat olleet ilman työtä ja koulupaikkaa, ja ovat vaarassa syrjäytyä tai jo syrjäytyneet. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminta on usein palvelua suhteellisen matalalla kynnyksellä. Ryhmän jäsenillä voi olla erilaisia tavoitteita ryhmään osallistuessa, mutta yleisenä tavoitteena kaikille on omien voimavarojen ja vahvuuksien löytäminen ja oman toimijuuden vahvistaminen.

Erilaisissa ryhmätoiminnoissa on perinteisesti käytetty monia erilaisia menetelmiä. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnan sisältö on laaja ja vaihteleva. Ryhmän jäsenillä voi olla hyvin samanlaisia ja myös erilaisia kokemuksia. Jokainen osallistuja on yksilö oman tarinansa kanssa. Ryhmänohjaajalta vaaditaan näkemystä siitä, minkälaisia menetelmiä on tarkoituksenmukaista käyttää oman ryhmän kanssa. Yleensä ryhmätoiminnassa jokaiselle kerralle on oma teema ja tehtävä, joihin jokainen ryhmän jäsen osallistuu.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa toteuttamalla valokuvatyöpaja ja työstämällä opas valokuvatyöpajan järjestämiseksi. Uudenlaisen toimintamallin kehittäminen Nokian kaupungin sosiaalisen kuntoutuksen ryhmään koettiin tärkeänä, sillä ryhmän ohjaajalla on oltava käytössä monenlaisia erilaisiin tilanteisiin soveltuvia menetelmiä ja toimintamalleja. Opinnäytetyöprosessissa on onnistuttu kehittämään toimintamalli, joka soveltuu sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaan ja joka on erilainen, kuin ryhmässä yleensä käytetyt toimintamallit. Valokuvatyöpaja ei vaadi monien muiden toimintamallien tavoin sanallista tai kirjallista tuottamista, vaan keskiöön nouseekin sanaton viestintä ja vuorovaikutus osallistujien välillä. Valokuvatyöskentelyssä ei ole merkitystä sillä, onko puhelias vai hiljainen, ja onko kirjallinen tuottaminen helppoa vai vaikeaa. Valokuvatyöpajassa osallistujat pääsevät katsomaan itseään ja toisiaan erilaisesta näkökulmasta.

Tietoperustan, havainnoinnin ja palautteiden perusteella on päädytty siihen lopputulokseen, että valokuvatyöpaja soveltuu sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaan. On kuitenkin huolehdittava, että siihen osallistuminen on aina vapaaehtoista. Yleensä ryhmätoimintaan suunniteltu toiminta ja tehtävät ovat yhteisiä kaikille, ja pääosin niihin osallistumista vaaditaan. Valokuvatyöpajan toimivuus perustuu muun muassa vapaaehtoisuuteen, eikä siihen osallistumiseen voida velvoittaa. Ryhmän jäsenille, jotka eivät halua osallistua valokuvatyöpajaan, voidaan järjestää oheen muuta toimintaa. Valokuvatyöpaja voitaisiin myös järjestää erillisenä työpajana, johon halukkaat voisivat ilmoittautua. Tämä vaatii kuitenkin enemmän resursseja kuin normaaliin ryhmätoimintaan sisällytetty valokuvatyöpaja.

Valokuvatyöpajan järjestämisessä on tärkeää huomioida, miten mahdollisia osallistujia informoidaan työpajasta. Opinnäytetyössä saadun palautteen perusteella kahdelle osallistujalle jäi aluksi epäselväksi se, että kuvissa pääasiassa olisivat he itse, ei esimerkiksi luontokuvat.

Valokuvatyöpajan alussa osallistujia informoitiin valokuvatyöpajasta kirjallisesti ja suullisesti. Asiasta keskusteltiin myös valokuvatyöpajan aikana, kun palaute kerrottiin. Palautteen perusteella oppaaseen lisättiin tiedotesivu, jonka voi halutessa jakaa osallistujille ennen valokuvatyöpajan alkamista. Visuaalinen tiedote auttaa ymmärtämään valokuvatyöpajan tarkoituksen paremmin. On tärkeää varmistaa, että valokuvatyöpajan tarkoitus ja tavoite on esitetty selkeästi ja ymmärrettävästi. Valokuvatyöpajan tarkoitusta ja sisältöä voidaan myös käydä läpi jokaisen ryhmäkerran alussa.

Opinnäytetyöprosessi on syventänyt omaa osaamistani Starttipajan ohjaajana. Työn kehittäminen on osa perustehtävääni ryhmänohjaajana. Ryhmänohjaaja suunnittelee jatkuvasti sisältöä ryhmäkerroille. Toimivat sisällöt otetaan käyttöön aina uudestaan uuden ryhmän kanssa, mutta toisaalta ryhmän tarpeet voivat muuttua ryhmän jäsenten vaihtuessa. Joitakin sisältöjä ja menetelmiä kehitetään jatkuvasti paremmin ryhmään sopiviksi. Ohjaajan tehtävä on jatkuvasti arvioida sisällön toimivuutta ja kehittämistarpeita. Opinnäytetyöprosessi on ollut tärkeä oppimiskokemus kehittämistyöstä, ja se onkin vahvistanut valmiuksiani omassa työssä toteuttamaan kehittämistyöhön. Opinnäytetyön anti omaan työhön on siis ollut valokuvatyöpajan toimintamallin lisäksi opit kehittämistyöstä.

Kiinnostuin valokuvien käytöstä sosiaalialan työssä jo opintojen alkuvaiheessa. Opinnäytetyö on ollut hieno mahdollisuus kehittää juuri omaan työhön soveltuva valokuvia hyödyntävä toimintamalli. Opinnäytetyöprosessia on vienyt eteenpäin oma kiinnostus ja innostuneisuus aiheetta kohtaan. Työssä Starttipajaohjaajana oman työn kehittäminen on jatkuvaa, mutta opinnäytetyön laajuinen toimintamallin kehittäminen ei aina ole mahdollista. Neljä työpajakertaa käsittävän toimintamallin kehittäminen onkin ollut erittäin tarpeellista ja hyödyllistä ryhmätoiminnan kannalta.

Lähteet

Painetut

Airaksinen, T. & Vilka, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi. Viitattu 10.8.2022.

Halkola, U. 2009. Mitä valokuvaterapia on? Teoksessa Halkola, U., Koffert, L., Koulu, L. & Mannermaa, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim.

Hentinen. 2009. Valokuva terapeutin työvälineenä. Teoksessa Halkola, U., Koffert, L., Koulu, L. & Mannermaa, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim.

Räsänen, J. 2014. Voimaantuminen ja elämänpolitiikka. Voimaantumisen resurssiteoria, Uskaltava vastuullisuus, Valinta, optimointi ja kompensointi. Järvenpää: Julkiviestintä

Savolainen, M. 2009. Teoksessa Halkola, U., Koffert, L., Koulu, L. & Mannermaa, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim.

Sähköiset

Juvakka, T. & Kylmä, J. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita. Viitattu 27.8.2022.

Keskitalo, E. & Vuokila-Oikonen, P. 2018. Voimavaralähtöisyys sosiaalisen kuntoutuksen viitekehysenä. Teoksessa Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.) Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 27.7.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Tyoelama_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Koljonen, H. 2008. Voimauttava valokuvatyöpajamenetelmä. Viitattu 25.7.2022. https://lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2016/02/voimauttava_valokuvatypajamenetelm1.pdf

Moilanen, T., Ojasalo, K. & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät - Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Sanoma Pro. Viitattu 10.9.2022.

Nieminen, A. 2018. Sosiaalisen kuntoutuksen määritelmä, kentät ja mahdollisuudet. Teoksessa Kostilainen, H. & Nieminen, A. (toim.) Sosiaalisen kuntoutuksen näkökulmia ja mahdollisuuksia. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 27.7.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/141721/Diak_Tyoelama_13_verkko.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Nokian kaupunki a. Viitattu 16.7.2022. Perusturvapalveluiden hallinto. <https://www.nokiankaupunki.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/perusturvapalveluiden-hallinto/>

Nokian kaupunki b. Viitattu 16.7.2022. Nuorten ohjaus- ja neuvontapalvelu AAPO. <https://www.nokiankaupunki.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/aapo-ohjaus/>

Nokian kaupunki c. Viitattu 16.7.2022. Työikäisten sosiaalityö. <https://www.nokiankaupunki.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalipalvelut/tyoikaisten-sosiaalityo/>

Tarkastusvaliokunta. 2022. Nuorten syrjäytymisen ehkäisyn palvelurakenne, rahavirrat sekä seurannan haasteet. Eduskunnan talousvaliokunnan julkaisu. Viitattu 20.10.2022. Helsinki.

https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/TRVJ_1_2022_Nuorten_syrjaytyminen.pdf

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön - opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Tampere: Juvenes Print. Viitattu 2.8.2022. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522163738.pdf>

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Viitattu 25.7.2022. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn951425340X.pdf>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 10.7.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=sosiaalihuoltolaki>

STM. Viitattu 20.7.2022. Sosiaalinen kuntoutus. <https://stm.fi/sosiaalinen-kuntoutus>

Susiluoto, T. 2008. Taidekasvatusmenetelmät ja voimautuminen. Teoksessa Voimauttava valokuvatyöpajamenetelmä. Viitattu 25.7.2022. https://lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2016/02/voimauttava_valokuvatyopajamenetelm1.pdf

THL a. 2018. Kenelle sosiaalisen kuntoutuksen palvelu on? Viitattu 24.7.2022. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/kenelle-sosiaalisen-kuntoutuksen-palvelu-on->

THL b. 2018. Sosiaalinen kuntoutus voimavaraistamisena. Viitattu 24.7.2022. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/sosiaalinen-kuntoutus-voimavaraistamisena>

THL a. 2020. Sosiaalisen kuntoutuksen opas. Viitattu 24.7.2022. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas>

THL b. 2020. Ryhmätoiminta ja toiminnalliset menetelmät. Viitattu 24.7.2022. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosku/sosiaalisen-kuntoutuksen-opas/palvelun-sisallot/ryhmatoiminta-ja-toiminnalliset-menetelmat>

THL. 2020. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Viitattu 21.10.2022. [https://thl.fi/fi/web/lapset-
nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-syrjaytyymisen-ehkaisy#riskitekijat](https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/nuorten-syrjaytyymisen-ehkaisy#riskitekijat)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Viitattu 25.8.2022. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Viitattu 25.8.2022. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2019.pdf

Kuviot

Kuvio 1: Opinnäytetyön prosessikaavio.....	13
Kuvio 2: Palautekeskusteluiden tulokset.....	21

Liitteet

Liite 1: Tiedote tutkimuksesta.....	34
Liite 2: Suostumuslomake	35
Liite 3: Opinnäytetyön tuotos.....	36

Liite 1: Tiedote tutkimuksesta

TIEDOTE OPINNÄYTETYÖSTÄ

Valokuvat voimaantumisen välineenä sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa

Pyyntö osallistua

Teitä pyydetään mukaan opinnäytetyötä varten toteutettavaan valokuvatyöpajaan. Tämä tiedote kuvaa opinnäytetyötä ja teidän osuuttanne siinä. Pehdyttyänne tähän tiedotteeseen teille järjestetään mahdollisuus esittää kysymyksiä opinnäytetyöstä, jonka jälkeen teiltä pyydetään suostumus osallistumisesta.

Vapaaehtoisuus

Osallistuminen on vapaaehtoista. Kieltäytyminen ei vaikuta oikeuksiinne, kohteluunne, saamaanne palveluun tai asemaan ryhmän jäsenenä. Voitte myös keskeyttää osallistumisenne koska tahansa syytä ilmoittamatta. Mikäli keskeytätte tutkimuksen tai peruutatte suostumuksen, teistä keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana opinnäytetyön aineistoa.

Opinnäytetyön tarkoitus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa. Tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa valokuvatyöpaja ja arvioida sen soveltuvuutta sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaan.

Opinnäytetyön tekijä

Opinnäytetyön toteuttaa sosiaalisen kuntoutuksen ryhmänohjaaja Salla Alamäki. Toimeksiantajana toimii Nokian kaupunki. Opinnäytetyön ohjaajana toimii Marjo Ritmala, Laurea-ammattikorkeakoulu.

Tutkimusmenetelmät ja toimenpiteet

Opinnäytetyön osallistujana osallistut valokuvatyöpajaan, joka järjestetään sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa ryhmän normaalien aikataulujen mukaisesti. Valokuvatyöpaja sisältää neljä erillistä työpajakertaa. Osallistujana osallistut myös palautekeskusteluihin. Opinnäytetyön tekijä havainnoi toimintaa, kirjaa havainnot opinnäytetyöpäiväkirjaan, ja kirjaa ylös palautekeskusteluissa ilmi tulleet palautteet ja kokemukset.

Kustannukset ja niiden korvaaminen

Tutkimukseen osallistuminen ei maksa teille mitään. Osallistumisesta ei myöskään makseta erillistä korvausta. Sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnan normaalit käytännöt ovat voimassa myös valokuvatyöpajan aikana.

Valmiin opinnäytetyön tiedottaminen

Opinnäytetyön tulokset kootaan opinnäytetyöraporttiin. Valmis opinnäytetyö on julkinen asiakirja, ja se julkaistaan avoimesti Theseus-tietokannassa.

Opinnäytetyön tekijän ja ohjaajan yhteystiedot

Opinnäytetyön tekijä

Nimi: Salla Alamäki

Puh. 040 1334167

Sähköposti: salla.alamaki@student.laurea.fi

Opinnäytetyön ohjaaja

Nimi: Marjo Ritmala

Laurea ammattikorkeakoulu

Sähköposti: marjo.ritmala@laurea.fi

Liite 2: Suostumuslomake

Opinnäytetyön nimi: Valokuvat voimaantumisen välineenä sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoiminnassa

Opinnäytetyön toteuttaja: Laurea-ammattikorkeakoulu, Salla Alamäki, salla.alamaki@student.laurea.fi. Ohjaaja: Marjo Ritmala, marjo.ritmala@laurea.fi

Minua on pyydetty osallistumaan yllä mainittuun opinnäytetyöhön, jonka tarkoituksena on kehittää sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaa ja toteuttaa valokuvatyöpaja.

Olen saanut tiedotteen opinnäytetyöstä ja ymmärtänyt sen. Tiedotteesta olen saanut riittävän selvityksen tutkimuksesta, sen tarkoituksesta ja toteutuksesta, oikeuksistani sekä tutkimuksen mahdollisesti liittyvistä hyödyistä ja riskeistä. Minulla on ollut mahdollisuus esittää kysymyksiä ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiini.

Olen saanut tiedot tutkimukseen mahdollisesti liittyvästä henkilötietojen keräämisestä, käsittelystä ja luovuttamisesta ja minun on ollut mahdollista tutustua tutkimukseen liittyvään tietosuojaselosteeseen.

Osallistun tutkimukseen vapaaehtoisesti. Minua ei ole painostettu eikä houkuteltu osallistumaan tutkimukseen.

Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita osallistumistani tutkimukseen.

Ymmärrän, että osallistumiseni on vapaaehtoista ja että voin peruuttaa tämän suostumukseni koska tahansa syytä ilmoittamatta. Olen tietoinen siitä, että mikäli keskeytän tutkimuksen tai peruutan suostumukseni, minusta keskeyttämiseen ja suostumuksen peruuttamiseen mennessä kerättyjä tietoja ja näytteitä voidaan käyttää osana tutkimusaineistoa.

Allekirjoituksellani vahvistan osallistumiseni tähän tutkimukseen.

Jos tutkimukseen liittyvien henkilötietojen käsittelyperusteena on suostumus, vahvistan allekirjoituksellani suostumukseni myös henkilötietojeni käsittelyyn. Minulla on oikeus peruuttaa suostumukseni tietosuojaselosteessa kuvatulla tavalla.

_____, ____ . ____ . _____
Paikka ja aika

Allekirjoitus: _____

Nimenselvennys: _____

Alkuperäinen allekirjoitettu tutkittavan suostumus sekä kopio tutkimustiedotteesta liitteineen jäävät tutkijan arkistoon. Tutkimustiedote liitteineen ja kopio allekirjoitetusta suostumuksesta annetaan tutkittavalle.

Liite 3: Opinnäytetyön tuotos

**Valokuvat
voimaantumisen
välineenä
–
Opas
valokuvatyöpajan
järjestämiseksi**

OPPAAN SISÄLTÖ

Tämä opas on kehitetty osana sosionomi [AMK -opinnäytetyötä](#). Opinnäytetyöprosessissa suunniteltiin ja toteutettiin valokuvatyöpaja ja arvioitiin sen soveltuvuutta sosiaalisen kuntoutuksen ryhmätoimintaan. Valokuvatyöpaja toteutettiin Nokian kaupungin Starttipajalla toimivassa sosiaalisen kuntoutuksen ryhmässä.

Lopullinen opas kehitettiin ryhmässä toteutetun valokuvatyöpajan suunnitelman sekä siitä saadun palautteen ja oman arvioinnin perusteella. Oppaan tarkoituksena on antaa ryhmänohjaajille valmis toimintamalli valokuvatyöpajan järjestämiseksi. Valokuvatyöpaja on tarkoitettu käytettäväksi ryhmätoiminnassa, mutta se on sovellettavissa myös yksilötyöskentelyyn.

Valokuvatyöpaja jakaantuu neljälle työpajakerralle. Osallistujat tuovat mukanaan omia kuviaan, ja he myös ottavat toisistaan uusia kuvia. Kuvia katsotaan yhdessä ja niistä keskustellaan. Lopuksi mukana tuoduista ja uusista kuvista tehdään tuotos, johon kootaan vanhat ja uudet kuvat kuvakollaasiksi.

Oppaassa kuvataan aluksi valokuvatyöpajan taustaa, tavoitteita, tarvittavia valmisteluja ja materiaaleja. Sen jälkeen kerrotaan jokaisen työpajankerran sisältö. Lopussa on keskustelukysymyksiä palautekeskustelun tueksi sekä osallistujille ennen ryhmän alkua annettava infolomake.

Salla Alamäki

SISÄLLYSLUETTELO

VALOKUVAT VOIMAANTUMISEN VÄLINEENÄ.....	4
SOVELTUVUUS JA VALMISTELU	5
VALOKUVATYÖPAJAN RAKENNE	6
KYSYMYKSIÄ PALAUTEKESKUSTELUN TUEKSI	7
INFORMOINTILOMAKE.....	8

VALOKUVAT VOIMAANTUMISEN VÄLINEENÄ

Valokuvatyöpajan tarkoituksena on tuoda esiin osallistujien voimavaroja, ja toimia näin voimaannuttavana menetelmänä ryhmätoiminnassa. Valokuvien avulla voidaan tuoda esiin sellaisia puolia itsestä, jotka eivät muuten näy, ja joita voi olla vaikea kuvata sanoin. Omien kuvien tarkastelu, ja sen kautta oman itsensä pohtiminen voivat toimia voimaannuttavana kokemuksena. Tavoitteena on, että osallistujat löytäisivät itsestään uudenlaisia voimavaroja ja vahvuuksia. Lisäksi mahdollisesti piilossa olleet voimavarat ja vahvuudet tulevat esiin ja vahvistuvat. Valokuvatyöpaja on pääasiassa yksilön sisäinen prosessi, vaikka valokuvatyöpaja toteutetaan ryhmässä.

Tämän valokuvatyöpajan taustateorianä on voimaantumisteoria sekä valokuvaterapeuttinen työote. Voimaantumisteorian mukaan ihmistä ei voi voimauttaa, vaan se on ihmisestä itsestään lähtevä tapahtuma (Siitonen 1999). Valokuvatyöpajassa ohjaajan rooli on siten varmistaa voimaantumisen mahdollistavien perusteiden toteutuminen ja olla tukena ja rohkaisijana osallistujille. Osallistujien kuvia tai työskentelyä ei arvioida tai arvostella, vaan ohjaajan rooli on enemmänkin ottaa vastaan työskentelystä syntyneet ajatukset ja tunteet, ja nähdä ne asiat, mitä osallistuja haluaa kuvien kautta viestittää.

Voimaantuminen on ihmisen omien voimavarojen löytämistä ja tunnistamista, ja niiden kanavoimista tarkoituksenmukaiseen käyttöön (Koljonen 2008, 9). Eheyttäminen, tunnetason herättäminen ja hyvän näkyväksi tekeminen ovat keskeisenä teemana voimauttavassa asiakastyössä (Savolainen 2009, 217-222).

Valokuvamenetelmien käyttäminen voimaantumisen välineenä edellyttää, että toimintaympäristön ilmapiiri on turvallinen, luottavainen ja arvostava, ja osallistuminen on vapaaehtoista. Voimaantumisen edellytyksenä on se, että osallistuja tuo esiin itsensä uudella tavalla ja kokee tullee näkyväksi. (Susiluoto 2008, 7). Valokuvatyöpajan ohjaajan on arvioitava menetelmän soveltuvuutta ja vapaaehtoisuuden toteutumista omalle ryhmälleen.

Lähteet:

Koljonen, H. 2008. Voimauttava valokuvatyöpajamenetelmä. https://lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2016/02/voimauttava_valokuvatypajamenetelm1.pdf

Savolainen, M. 2009. Teoksessa Halkola, U., Koffert, L., Koulu, L. & Mannermaa, L. (toim.) Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. <http://jultika.oulu.fi/files/isbn951425340X.pdf>

Susiluoto, T. 2008. Taidekasvatusmenetelmät ja voimaantuminen. Teoksessa Voimauttava valokuvatyöpajamenetelmä. https://lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2016/02/voimauttava_valokuvatypajamenetelm1.pdf

SOVELTUUVUUS JA VALMISTELU

Ohjeistus on laadittu ryhmätoiminnassa käytettäväksi, mutta se on sovellettavissa myös yksilötyöskentelyyn. Työpaja soveltuu erityisesti jo olemassa oleviin ryhmiin, jolloin ohjaaja ja osallistujat ovat toisilleen entuudestaan tuttuja. Näin voimaantumisen edellytykset, kuten turvallinen ja arvostava ilmapiiri, toteutuvat varmemmin. Ohjaajan on myös helpompi ottaa huomioon osallistujien mahdolliset erityistarpeet, kun osallistujien tilanne ja lähtökohdat tunnetaan.

VALMISTELU

Ennen ensimmäistä työpajakertaa osallistujille annetaan infolomake valokuvatyöpajasta. Osallistujia ohjeistetaan tuomaan ensimmäiselle kerralle kuvia itsestään. Kuvia tulisi olla mielellään hieman eri ikäkausilta vauvasta nykyhetkeen saakka. Sopiva kuvien määrä on noin 3-6 kuvaa. Kuvia voi olla enemmänkin osallistujan näin halutessa. Kuvat voivat olla fyysisinä kuvia tai sähköisessä muodossa. Fyysiset valokuvat kopioidaan, jotta osallistuja voivat säilyttää alkuperäisen kuvan.

Ennen työpajan aloittamista ohjaaja perehtyy tämän oppaan ohjeisiin, ja niissä kuvattuihin ohjaajan tehtäviin sekä voimaantumisen edellytyksiin. Ohjaaja pohtii, kuinka edellytykset toteutuvat ryhmässä, ja mitä uhkia niiden toteutumiseksi voisi olla, ja kuinka mahdollisia uhkia käsitellään.

TARVITTAVAT MATERIAALIT JA VÄLINEET

Kuvien ottamiseen käytetään osallistujien puhelimia. Myös kameraa voidaan käyttää, jos siihen on mahdollisuus. Lisäksi tulee olla mahdollisuus joko teettää tai tulostaa kuvia. Lopullista tuotosta varten tarvitaan pahvia, liimaa ja kyniä. Lisäksi tarpeen mukaan muita materiaaleja tuotoksen askarteluun.

PALAUTESKUSTELUT

Jokaisella työpajakerralla on hyvä käydä keskustelua työpajaan liittyvistä ajatuksista. Viimeisellä kerralla on hyvä käydä loppukeskustelu koko ryhmän kanssa. Keskustelussa kerrataan, mitä työpajan aikana on tehty, ja millaisena osallistujat ovat valokuvatyöpajan kokeneet. Palauteskustelu käydään myös henkilökohtaisesti jokaisen osallistujan kanssa, jolloin on mahdollisuus vielä katsoa yhdessä tehtyä tuotosta, ja keskustella kokemuksista henkilökohtaisemmalla tasolla. Oppaan lopussa on listattu kysymyksiä palauteskustelun tueksi.

VALOKUVATYÖPAJAN RAKENNE

Yhden työpajakerran kesto on noin 3 tuntia. Valokuvatyöpajassa käytetään keskeisinä näkökulmina albumikuvatyöskentelyä, valokuvaustilanteen vuorovaikutusta ja omakuvia. Ensimmäisellä kerralla korostuu albumikuvatyöskentely, toisella kerralla omakuvat ja valokuvaustilanteen vuorovaikutus. Kolmannella kerralla nämä näkökulmat yhdistyvät, ja ne näkyvät myös neljännellä työpajakerralla.

1. TYÖPAJA

Osallistajat tuovat ohjeistuksen mukaan mukanaan muutaman kuvan itsestään. Kuvat esitellään ryhmässä, ja osallistajat saavat kertoa niistä muille sen verran kuin haluavat. Pohditaan, miksi juuri kyseinen kuva/kuvat on valittu, ja mitä kuva merkitsee osallistujalle. Herätellään ajatuksia siitä, minkälainen tie on tultu kuvan hetkestä nykyhetkeen. Pohdintakysymyksenä seuraavaa kertaa varten: Millainen olet nyt? Miten olet tullut tähän hetkeen? Mihin olet menossa? Mietitään yhdessä, mikä kuvauspaikka valitaan, ja ohjeistetaan pohtimaan seuraavan kerran kuvausta varten, millaisia kuvia otetaan ja mitä elementtejä olisi mukana kuvissa.

2. TYÖPAJA

Toisella kerralla keskitytään nykyhetkeen, ja osallistajat ottavat kuvia toisistaan pareittain. Osallistujia on ohjeistettu pohtimaan, millaisena haluaa tulla nähdyksi, ja mitä itselle tärkeää haluaa ikuistaa kuviin, ja millaisia kuvia haluaa itsestään otettavan. Kuviin saa ottaa mukaan rekvisiittaa, ja tästä on ohjeistettu edellisellä kerralla. Yksikin kuva riittää, mutta osallistujan halutessa kuvia voi ottaa useammankin.

3. TYÖPAJA

Kuvat teetetään/tulostetaan kolmatta työpajakertaa varten. Tällä kerralla kootaan kuvista oma tuotos, joka voi olla esimerkiksi kollaasi, pieni kuva-albumi, tai aikajana kuvina.

4. TYÖPAJA

Osallistajat viimeistelevät tuotoksensa ja esittelevät sen muille. Käydään keskustelua valokuvatyöpajasta. Mitä ajatuksia ja tunteita se herätti? Ovatko osallistajat löytäneet uusia tai piilossa olleita voimavaroja? Onko luottamuksellisuus ja itsemäärättyoikeus toteutunut ryhmässä? Lopuksi käydään henkilökohtaiset palautekeskustelut jokaisen osallistujan kanssa.

KYSYMYKSIÄ PALAUTEKESKUSTELUN TUUKSI

Alkukeskustelu ensimmäisellä kerralla:

- Miltä tuntuu aloittaa tämä työskentely?
- Onko jotain, mikä mietityttää?
- Mitä odotuksia tältä ryhmäkerralta tai koko prosessilta?

Jokaisen ryhmäkerran alussa:

- Millä mielellä tulitte ryhmään tänään?
- Miltä tuntuu jatkaa työskentelyä?
- Onko jotakin muuta mitä haluaisitte tuoda esille?

Palautekeskustelu jokaisen ryhmäkerran jälkeen:

- Mikä on päällimmäinen tunne päivän ryhmäkerrasta?
- Koitko jotakin yllättävää?
- Oliko ryhmäkerralla jotain, mikä tuntui vaikealta/haastavalta?
- Mikä oli erityisen mukavaa tänään?

Palautekeskustelu henkilökohtaisesti viimeisellä työpajakerralla:

- Minkälaisia ajatuksia sinulla on nyt, kun työpaja on päättynyt?
- Onko luottamuksellisuus mielestäsi toteutunut ryhmässä?
- Onko tasavertaisuus ja itsemäärittelyoikeus toteutunut ryhmässä?
- Onko arvostava vuorovaikutus mielestäsi toteutunut ryhmässä?
- Mitä juuri sinä olet saanut tästä työpajasta?
- Koetko voimavarojesi lisääntyneen valokuvatyöpajan aikana?
- Koetko löytäneesi uusia tai piilossa olleita vahvuuksia itsestäsi?
- Mikä merkitys valokuvatyöpajalla on sinulle ollut?
- Minkälaisena koit ryhmän toiminnan valokuvatyöpajan aikana?
- Mitä olisi voitu tehdä toisin?
- Koitko jotain haasteita prosessin aikana, ja jos, niin millaisia?
- Minkälaisena koit ohjauksen valokuvatyöpajassa? Mitä siinä voisi kehittää?

INFORMOINTILOMAKE

VALOKUVATYÖPAJA

VALOKUVAT VOIMAANTUMISEN VÄLINEENÄ

MITÄ?

Valokuvatyöpaja on neljän kerran työpaja, jossa tutustutaan omiin valokuviin vuosien varrelta, otetaan uusia kuvia, ja koostetaan kuvista oma kuvakollaasi.

Valokuvatyöpajan tarkoituksena on pohtia omaa itseä: millainen olet, miten olet tullut tähän hetkeen. Tavoitteena on omien voimavarojen löytäminen ja tunnistaminen valokuvatyöskentelyn kautta.

MILLOIN?

Valokuvatyöpaja järjestetään neljä kertaa, ja sen kesto on *kolme* tuntia kerrallaan.

1. työpaja:
2. työpaja:
3. työpaja:
4. työpaja:

MITEN VALMISTAUTUA?

Tuo ensimmäiselle kerralle mukiasi kuvia itsestäsi. Kuvat voivat olla fyysisiä valokuvia tai ne voivat olla sähköisessä muodossa. (esim. puhelimella). Kuvia olisi hyvä olla vauvaiästä alkaen hieman eri ikäkausilta nykyhetkeen saakka. Kuvat tulisi olla pääasiassa sinusta itsestäsi, mutta niissä voi esiintyä myös muita sinulle tärkeitä henkilöitä, asioita tai paikkoja. Kuvien määrä on vähintään 3–6 kuvaa, mutta niitä voi olla enemmänkin. Voit myös tuoda useampia kuvia, ja valita kuvakollaasissa käytettävät kuvat työpajassa.

TERVETULOA!